

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra sociální a charitativní práce

Diplomová práce

Pojetí lidských práv v České republice a v okolních zemích mezi lety 2009–2019

Vedoucí práce: RSDr. Ján Mišovič, CSc.

Autor práce: Bc. Anna Roštinská DiS.

Studijní obor: Etika v sociální práci

Ročník: III.

2021

Diplomová práce v nezkrácené podobě:

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

.....

Jméno a příjmení

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce RSDr. Jánovi Mišovičovi za vstřícnost, cenné rady, připomínky a za laskavý přístup, se kterým mi poskytoval konzultace. Zároveň děkuji všem, kteří mě podporovali nejen při psaní této práce, ale i po celou dobu mého studia.

Obsah

Úvod.....	6
1 Pojetí lidských práv.....	8
1.1 Lidská práva a jejich vymezení.....	8
1.2 Historie lidských práv.....	12
1.3 Antické kořeny	16
1.4 Lidská práva ve 20. století	18
1.5 Základní dokumenty k lidským právům.....	21
1.5.1 Charta Organizace spojených národů	22
1.5.2 Mezinárodní charta lidských práv	24
1.5.3 Mezinárodní úmluvy o lidských právech.....	25
1.6 Lidská práva a křesťanství.....	26
2 Lidská práva v islámu	30
2.1 Islámská deklarace lidských práv.....	32
2.2 Právní systém muslimského náboženství	33
2.3 Prameny islámského práva	35
2.3.1 Korán.....	37
2.3.2 Sunna.....	39
2.3.3 Chalífa.....	42
3 Sociální práce v kontextu muslimských zákonů.....	44
3.1 Islámská charita v dějinách.....	45
3.2 Zakát	48
3.3 Muslimové a křesťanství	50
4 Charakteristika čečenské společnosti	52
5 Dopad sociální práce na uplatnění sociálních práv v Čečenské republice	56
5.1 Porušování lidských práv v důsledku války	65
5.2 Problematika homosexuality a práv menšin pohledem antiopresivní teorie ..	67
5.3 Problematika práv žen pohledem teorie etiky účasti.....	68
5.4 Problematika vražd ze cti pohledem teorie utilitarismu	69
5.4.1 Kritika utilitarismu.....	70
5.5 Problematika vražd ze cti pohledem svědomí	71

6 Závěr.....	73
Abstrakt.....	80
Abstract	81

Úvod

V posledních letech jsme svědky zvýšeného zájmu týkajícího se Kavkazu, Čečenska obzvláště. Jednoznačně za to může (kromě jiného) otázka týkající se lidských práv a jejich možného porušování. K tomuto tématu mě přivedla kauza z roku 2015, kdy si čečenský velitel Nazhud Gutchigov vzal za ženu Chedu (také známou jako Luisa) Gojlabijevovou. Nevěště bylo pouhých sedmnáct let, nedosáhla tak ještě plnoletosti, a její rodina byla podle všeho vystavena nátlaku, neboť si zřejmě z donucení musela vzít za manžela muže téměř o třicet let staršího, který již v té době jednu manželku měl. Kromě této kauzy pronikají v posledních letech na veřejnost i další případy možného porušování lidských práv z oblasti Kavkazu, v oblasti Čečenska tedy nejvíce. Jsou to případy z několika oblastí, ať už se jedná o práva LGTB komunity nebo případů tzv. krevní msty, která se i navzdory zákazu stále uplatňuje.

V roce 2020 vyhlásily USA sankce proti kontroverznímu čečenskému vůdci Ramzanu Kadyrovovi. Ten se tak ocitl na sankčním seznamu, na kterém se mimo jiné nacházejí i Sulejman Kerimov či šéf ruského dodavatele plynu Gazprom Alexej Miller. Ramzan Kadyrov, který je od roku 2007 neoficiálním vládcem autonomního Čečenska, ve kterém z velké většiny převládá sunnitská forma islámu jako majoritní forma oficiálního náboženství, se tak znovu ocitl v zájmu lidsko-právních organizací. Čečensko, které je z velké části závislé na finanční podpoře Ruské federace, má jako jedna z muslimských zemí jednu z nejvyšších měr přirozeného nárůstu obyvatel v rámci Ruské federace. Země zmítaná dvěma krvavými konflikty vděčí z velké míry za svoji stabilitu a křehkou nezávislost právě čečenskému vůdci, kterému bylo v době zvolení do funkce pouhých třicet let. Ramzan Kadyrov je postavou, která je ve světové politice kontroverzní. Navzdory tomu se těší velké podpoře ze strany Ruska, prezidenta Ruské federace Vladimira Putina zvláště. I díky této podpoře jsou zaznívající hlasy kritizující jeho režim, zejména možné porušování lidských práv ze strany jeho vlády, potichu umlčovány, a jen málo možných kauz týkajících se porušování lidských práv se tak dostane na veřejnost.

Navzdory výše uvedeným skutečnostem, zejména kulturně – historickým specifickým Čečenska a okolních zemí je téma lidských práv, je téma zajímavé a pro zkoumání potřebné. Při posuzování problematiky lidských hraje roli i dominantní náboženství země, tedy sunnitská forma islámu, která kromě běžného života ovlivňuje i zákony dané

země. Kromě povinného nošení hidžábu ve státních institucích je povinný odvod 10 % ze mzdy občanů do fondu Achmata Kadyrova, což jsou finanční prostředky (jedná se o povinnou složku odvodu ze mzdy) údajně určené na obnovu země. Ta se následkem dvou krvavých konfliktů doslova z popele a prachu pozvedla na jednu z moderních metropolí západního světa, což je dnes patrné zejména na hlavním městě Groznyj. To se do popředí zájmu dostává jak svými novými stavbami, jako jsou stavby nových obřích mešit (jedněmi z největších v Evropě), tak leckdy kontroverzními návštěvami zahraničních politiků, zejména ze Saudské Arábie. Problematika lidských práv se tak stává o to více potřebnou, a v historickém kontextu nutnou.

Cílem mé diplomové práce je definování lidských práv, definování náboženských a právních záležitostí týkajících se islámského náboženství a etický rozbor jednotlivých témat. Ve své práci se hodlám zabývat lidskými právy v Čečenské republice zejména z etického hlediska. Práce má převážně teoretický charakter. Nejdříve se ve své práci věnuji lidským právům, jejich definování a vymezení základních dokumentů k lidským právům. Následně se soustřeďuji na lidská práva a jejich pojetí v islámu, islámskou a káhirskou deklaraci lidských práv včetně právními prameny islámského náboženství. Poté pokračuji sociální prací v kontextu muslimských zákonů. Zde se zabývám například charitou v islámském náboženství, jejím pojetím v dějinách. Dále vysvětluji pojem zakát a ukončuji ji pojetím charity ve smyslu džihádu a džá'wy. V kapitole nazvané „Dopad sociální práce na uplatnění sociálních práv v Čečenské republice“ již vysvětluji některé pojmy, jako je například krevní msta, kde blíže řeším otázky zabývající se některými etickými dilematy a otázkou etiky obecně. V závěru shrnuji dosažené poznatky vyplývající z mého textu.

1 Pojetí lidských práv

1.1 Lidská práva a jejich vymezení

Samotný pojem lidských práv je mnohvrstevnatý a může mít mnoho rozličných významů a vysvětlení. To je v některých případech způsobeno i mezi oborovou pluralitou, kdy se může tento pojem promítat do rozličných vědních disciplín a oborů. Odborná literatura proto z těchto důvodů rozlišuje dělení lidských práv na tzv. lidská práva a základní lidská práva. Nejdříve se budu zabývat vysvětlením samotného pojmu, kterým jsou lidská práva. „*Lidská práva jsou zpravidla chápána jako práva a oprávnění jednotlivce, která zajišťují svobodu a důstojnost člověka a používají institucionálních záruk.*“¹ Tato práva je možné charakterizovat jako ta práva, která zahrnují komplexně všechna základní práva, která k člověku náleží, přičemž se neberou v potaz jeho jednotlivé odlišnosti. Je možné tedy konstatovat, že lidská práva jsou „*všeobecnou a nedotknutelnou hodnotou ve své filozofickomorální výjimečnosti.*“² Z historického pohledu je zřejmé, že lidská práva mají svůj původ také v křesťanství, kdy se lidskými právy zabýval již Platón a Augustinus, kteří rovněž hledali a nacházeli souvislost mezi lidskými právy a morálkou.³

V otázce hledání práva je možné se také dočíst, že „*Žádná přirozená, nezadatelná a nezczitelná lidská práva neexistují.*“⁴ Přesto je tato otázka v posledních staletích brána výrazně a vážně v potaz. Od doby jejího vzniku bylo přijato mnoho úmluv a deklarací, které se lidskými právy úzce a odborně zabývají. Stejně tak se v otázce zabývající se lidskými právy se vyskytují negativní názory a postoje, které ji provázejí od počátku jejího vzniku. Tematika lidských práv je mnohvrstevnatá. Zabývali se jí mnozí učenci, politici, filozofové a státníci. Stejně tak se objevovaly mnohé diskuse, které si kladly za cíl rozřešit tuto otázku. Pro některé z těchto diskutujících představuje otázka lidských práv pouze prázdnu otázku.⁵

¹ ŠIŠKOVÁ, N. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. Praha: ASPI, 2003. s. 14. ISBN 80-86395-52-9.

² ZOUBEK, V. *Lidská práva: globalizace - bezpečnost*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 7. ISBN 978-80-7380-103-8.

³ Srov. KOMÁRKOVÁ, B. *Původ a význam lidských práv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. s. 15–78. ISBN 80-04-25384-9.

⁴ KREJČÍ, O. *Lidská práva*, s. 9.

⁵ Srov. Tamtéž, s. 9–10.

Jiní autoři se domnívají, že otázka lidských práv provází člověka od nepaměti. Je však specifická zejména pro západní okruh, tedy evropský kontinent a Spojené státy americké. „*Lidská práva jsou co do své ideje chápána jako univerzálně platné normy společenského života předcházející pozitivnímu zákonodárství, jež je povinno je při formulaci všech konkrétních, „pozitivních“, zákonů respektovat.*“⁶

V odborné literatuře se často vyskytuje pojem, který je nazývám tzv. základním právem, a to především v oblasti práva, zejména práva ústavního. Při zkoumání tohoto pojmu vycházím především z takzvané „*přirozenoprávní presumpce*“.⁷ Ve své podstatě zjišťuji, že základní lidská práva jsou danému jedinci připsána již jeho narozením, „*avšak jako celek (komplex) jsou tato základní práva nezrušitelná, nezadatelná, nezcizitelná atp.*“⁸ Tato práva ve své podstatě přetrvávají, přičemž stát tato práva zpravidla zaručuje. Je tedy nutné, aby byla proveditelná v praxi a užitečná pro život a občany, protože můžeme u těchto základních práv a svobod připojit i jejich možné rozdělení.⁹ Základní lidská práva se také rozdělují na práva absolutní a relativní povahy, práva různých „generací“, práva hmotně právní a procesní a práva zaručená všem státním subjektům.¹⁰

Lidská práva je možné charakterizovat také některými pojmy, kterými jsou „*nezadatelnost, nezcizitelnost, nezrušitelnost, nepromlčitelnost.*“¹¹ Samotný pojem základní práva má tedy vícero významů, přičemž existuje rozdíl mezi jejich uplatňováním v ústavním a mezinárodním právu. Po rozdělení lidských práv na lidská a základní lidská práva je možné zjistit, že jsou lidská práva ve větším povědomí a rozšířenější, než je tomu u samotného pojmu základní lidská práva. Mezi další dělení lidských práv, se kterými je možné se setkat a odlišit, je jejich rozlišení na lidská a občanská práva. Důležitý aspekt, který se rozlišuje při tomto dělení, je vliv a samotná role státu, kdy jsou lidská práva popisována jako práva vztahující se výlučně k člověku. Jedná se zpravidla o všechna práva „*bez ohledu na stát.*“¹² Občanská práva je možné naproti tomu chápat jako ta práva, která se úzce vztahují k člověku, kterého chápou jako příslušníka určitého státu. V praxi je možné se setkat s tím, že se pojmy občanská a lidská práva mohou vzájemně prolínat

⁶ SOUSEDÍK, S. *Svoboda a lidská práva: jejich přirozenoprávní základ : esej*. Praha: Vyšehrad, 2010. s. 11. Moderní myšlení. ISBN 978-80-7429-036-7.

⁷ ZOUBEK, V. *Lidská práva: globalizace - bezpečnost*, s. 9.

⁸ Tamtéž, s. 9.

⁹ Tamtéž, s. 9–10.

¹⁰ Tamtéž, s. 10.

¹¹ ŠÍŠKOVÁ, N. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*, s. 14.

¹² Tamtéž, s. 15.

a doplňovat. Z výše uvedeného je možné, co se týká pojmu lidských práv, dojít k závěru, že jsou lidská práva komplexnější a zpravidla náležející každému člověku. Při popisování a definování pojmu lidských práv je nesmírně důležité brát v potaz pojem lidské svobody.¹³ Lidská svoboda je tedy jedním z nejdůležitějších pilířů zejména naší evropské kultury, kdy jsou na principu respektování lidských práv postaveny základní lidské svobody.¹⁴

Lidská práva mají několik základních funkcí. Jednou z těchto funkcí je funkce obranná, která spočívá v obraně jednotlivce i společnosti před zásahy moci ze strany státu. Tato funkce je historicky nejstarší funkcí, co se lidských práv týče. Tuto svobodu konkrétně vymezuje základní právo, které také zaručuje, že stát nesmí ovlivňovat a zasahovat do této svobody. Stát má za povinnost tato práva respektovat a tolerovat, pročež stát odpovídá také za to, že tato práva nebudou z jeho strany porušována. Mezi další funkci patří rovněž funkce ochranná, která má zaručovat to, že stát má jednotlivci garantovat ochranu jeho práv, a to všemi dostupnými prostředky z jeho strany. Stát se zavazuje k tomu, aby zaručil naplňování těchto základních práv ve prospěch jednotlivce. Toto se týká i práv politických či procesních. „*Vedle těchto konkrétních funkcí mají základní práva obecnou funkci objektivního hodnotového rámce pro fungování moderní demokratické společnosti.*“¹⁵ Tato práva jsou ústavně zakotvena v národním právním řádu, který práva ze své pozice chrání. Právní úprava by tedy neměla do práv zasahovat, a to žádným způsobem. Naopak je její povinností vytvořit určité mechanismy, které zaručují uplatňování těchto základních práv. Vykonavatel těchto základních práv poté zaručují orgány výkonné a soudní moci, které rovněž zabezpečují to, že je tato vykonatelnost dle práva a ve prospěch občana. „*Základní práva tedy působí jako jakési hodnotové korektivy, kterými je hodnocena činnost všech orgánů veřejné moci, tj. moci zákonodárné, výkonné moci a moci soudní.*“¹⁶

V rámci dalšího dělení lidských práv jde o práva, která se dělí na práva individuální, kolektivní a skupinová. V následujícím textu se hodlám zabývat vysvětlením pojmu, kterým je generace lidských práv, a který je dáván do souvislosti právě s lidskými právy,

¹³ ŠIŠKOVÁ, N. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*, s. 13–21.

¹⁴ Srov. PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*. Praha: Auditorium, 2014. s. 53–60. ISBN 978-80-87284-51-3.

¹⁵ ÚŘAD VLÁDY ČR. *Lidská práva: Studijní text k přípravě na složení zvláštní části úřednické zkoušky* [online]. Ministerstvo spravedlnosti, 2020, s. 7–8 [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/soubor/skripta-23-lidska-prava-20200826-pdf.aspx>

¹⁶ Tamtéž.

i když se v některých případech u některých autorů objevují výhrady. Pojem, který zde budu uvádět, je označován jako tzv. generace lidských práv. Ačkoliv tento pojem prozatím není striktně vymezen, je možné provést jeho dělení na tři generace. Do první generace, která byla vymezena v 17. až 19. století, patří „*osobními, občanskými a politická*“¹⁷ práva. Jedná se o tzv. „*práva směřující k ochraně lidského života a důstojnosti*“.¹⁸ Do druhé generace, jejíž období vzniku se datuje mezi 19. a 20. stoletím, řadíme „*hospodářská, sociální a kulturní*“¹⁹ práva. Jedná se o tzv. „*politická práva a svobody*“.²⁰ Ve třetí generaci, jejíž vznik lze uvést do časového období od 70. let 20. století, je možné se setkat s tzv. novými neboli nově vzniklými právy. Jedná se o tzv. práva „*hospodářská, sociální a kulturní*“.²¹ V současné existuje různé pojetí lidských práv na různých kontinentech, například v Evropě a ve Spojených státech, stejně jako existují různé druhy institucí, které se věnují ochraně lidských práv, a svým působením tak zajišťují jejich možnou ochranu a deklaraci. Je možné pozorovat vznik různých specifických paktů, úmluv a smluv. Stejně tak jsme svědky konkrétní a praktické spolupráce mezi jednotlivými zeměmi a státy při postupu ochrany lidských práv. Při vymezování a možném uplatňování lidských práv se často objevují mnohé nedostatky a obtíže. Jedním z nich může být třeba i nejednotnost judikatury, stejně jako například rozdílnost legislativy týkající se lidských práv v jednotlivých zemích a státech. V určitých případech se proto za nutnou považuje mezinárodní spolupráce, která si klade za cíl co nejlepší ochranu, spravedlnost a vymahatelnost při uplatňování ochrany práv a svobod člověka.²² V současné době dochází k hodnocení důležitosti a nezbytnosti lidských práv, stejně jako obecných práv člověka, kdy se různé organizace snaží reflektovat tato práva tak, aby byla zaručena v co nejlepší možné míře, a to každému člověku. To se děje především přijímáním nových nebo aktualizovaných smluv a deklarací. Dochází ke spolupráci mezi různými zeměmi, stejně jako mezi různými organizacemi, jejichž snahou je především zamezení diskriminace a potlačování těchto práv. Mimo tyto organizace se o určité aktivity snaží i samotná Evropská unie spolu s OSN, což jsou organizace, které by z principu svého fungování měly zaručovat

¹⁷ ŠIŠKOVÁ, N. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*, s. 18.

¹⁸ Tamtéž, s. 19

¹⁹ Tamtéž, s. 18.

²⁰ Tamtéž, s. 19

²¹ Tamtéž, s. 19.

²² Srov. PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 279–301.

dodržování ochrany lidských práv. Přesto téma lidských práv a jejich případného porušování je oblastí, o které probíhá diskuse neustále, neboť v naší historii existuje období, kdy byla lidská práva, stejně jako lidské hodnoty, porušovány, a je proto snahou těmto okolnostem v současném světě zamezit.²³ I jiní autoři se domnívají, že v současné době může dojít, a popřípadě již v některých případech dochází, k možnému ohrožení lidských práv, stejně jako dochází nebo může dojít k omezování a potlačování svobody člověka. Děje se tak nejen vlivem politických opatření, ale i stylem života současného člověka, který pozbývá prvky odpovědnosti. Z těchto důvodů jsou tedy lidská práva pro život v dnešní společnosti důležitá. Je možné konstatovat, že ideálem, ke kterému je nutné směřovat, se jeví společnost, kde jsou lidské práva respektována, stejně jako je respektována důstojnost a svoboda člověka. „*Zkušenost a skepse vede k poznání, že k horizontu se můžeme pouze přibližovat, nikdy ho nelze dosáhnout.*“²⁴ Vlivem historickým zkušeností, které jsou v některých případech odstrašující, je snahou moderní společnosti chránit základní lidská práva a svobody pomocí zákonů, smluv a deklarací.²⁵

1.2 Historie lidských práv

K pojmu lidských práv se úzce vztahuje pojem svobody, která je důležitým aspektem fungování téměř všech států. Rovněž je pilířem zejména evropských hodnot. Co se týče Evropy, vyrůstá tento aspekt zejména z křesťanských hodnot, kdy se zvláště od doby osvícenství formují základní lidská práva a svobody. Tato lidská práva a svobody a vycházejí i z dalších idejí a myšlenek, jakými jsou například „*princip kritického myšlení jako atribut hledání pravdy.*“²⁶ Dalo by se konstatovat, že v podstatě všechny lidské společnosti se nějakým způsobem zabývaly otázkou svobody a lidských práv a snažily se chránit nejen tyto hodnoty, ale tím i lidskou důstojnost člověka. Moderní ochrana lidských práv má úzkou souvislost také s filozofií a vychází, jak již bylo uvedeno výše, jednoznačně také z kořenů křesťanství a jeho hodnot. Pokud se hovoří o státech, které jako první deklarovaly nějakým způsobem právně zakotvená lidská práva a svobody, jde zejména o Spojených státech amerických a o Francii, kde se poprvé vlivem různých revolučních hnutí začala tato práva uplatňovat. Při vývoji a uplatňování

²³ Srov. PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 49–52.

²⁴ ŠABATOVÁ, A. *Ombudsman a lidská práva*. V Brně: Doplněk, 2008. s. 13. ISBN 978-80-7239-229-2.

²⁵ Srov. Tamtéž.

²⁶ PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 13–14.

hodnot lidských práv existují v historii i určité milníky. Jedním z nich byla určitě první, a poté především druhá světová válka, která znamenala zásadní převrat v pojetí lidských práv a vyvolala tím vznik i vznik nových chart, jako je například Charta spojených národů, která je zakládací listinou Organizace spojených národů. „*Dne 10. prosince 1948 pak Valné shromáždění OSN přijímá a vyhláší Všeobecnou deklaraci lidských práv.*“²⁷ I přes přijetí této úmluvy ovšem možné pozorovat, že lidská práva jako taková, v celé své šíři a obsažnosti, kterými se snaží zabránit diskriminaci a potlačování svobod, nejsou v současné ani minulé době naplňována tak, jak by být naplňována měla. Stejně tak do dnešní doby pokračují odborné i laické diskuze, které mají za cíl vyjasnit nejen základní lidská práva a svobody, ale také zajistit jejich všeobecné uplatňování v co největší možné míře.²⁸ Druhá světová válka znamenala převrat v pojetí lidských práv a základních lidských hodnot jakož i svobody jako takové. Válečné hrůzy se již nikdy neměly opakovat, a to mělo za cíl vytvoření nových deklarácí a dokumentů, které válečnému krveprolití měly jednou pro vždy do budoucna zabránit. Přijetí Všeobecné deklarace lidských práv si tedy kladlo za cíl především zajistit nejen dodržování základních lidských práv, hodnot jakožto i svobody člověka, ale také mělo zaručit prosazování demokratických hodnot jako takových. Mělo se též zabránit tomu, aby ve společnosti vznikla taková atmosféra, která podněcovala antisemitistické a fašistické názory a tendence, stejně jako všechny tendence a směry, které měly podněcovat dění ve společnosti tak, aby daly vzniknout protidemokratickým hodnotám. Nejen političtí hodnostáři, ale také filozofové různých směrů začali vytvářet takové práce, kde se zaobíraly myšlenkami lidských práv a svobody člověka. Počal se prosazovat tzv. humanismus, který vycházel z antiky a křesťanství, a kladl si za cíl prosazování lidských hodnot. Důraz kladl také na svobodu a důstojnost člověka.²⁹ „*Dohodnuté znění v přijatých dokumentech spojeneckých států mělo vyjadřovat principy, hodnoty a požadavky platné pro všechny státy světa každého jednotlivce.*“³⁰ Je možné tedy konstatovat, že Všeobecná deklarace lidských práv je základním dokumentem, „*kterým se filozofie přirozeného práva dostává do sféry práva mezinárodního.*“³¹ Při vzniku

²⁷ ŠABATOVÁ, A. *Ombudsman a lidská práva*, s. 16–17.

²⁸ Srov. KREJČÍ, O. *Lidská práva*. Praha: Professional Publishing, 2011. s. 9–10. ISBN 978-80-7431-056-0.

²⁹ Srov. PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 11–14.

³⁰ Tamtéž, s. 14.

³¹ Tamtéž, s. 81.

podobných dokumentů se vycházelo z historických skutečností, kdy došlo k zachování základních lidských práv, které se pouze rozšiřovaly a košatěly. Je zde také patrná silná křesťanská inspirace, kdy se bere v potaz existence lidské duše, její nesmrtelnost a čistota. Je zde obsaženo i to, že se člověku zaručují práva v případě neúspěchu odvolat se k vyšším instancím, které mu s jeho potížemi mohou, nebo kdy mu dokonce jsou povinni pomoci.³²

V současné době rovněž platí, že se lidská práva stávají problematikou globální, tedy celosvětovou. To se projevuje zejména spoluprací různých mezinárodních organizací, které se lidskými právy zabírají. „*Počátek tvorby mezinárodních záruk lidských práv mnozí badatelé spojují s přijetím Úmluvy o otroctví (1926) na půdě Společnosti národů.*“³³

Francouzská revoluce tak, jak probíhala a tak, jak je známá, je obecně přijímána rozporuplně, respektive objevují se pozitivní i negativní názory, a to nejen na její průběh, ale také na výsledek, který přinesla, a který se úzce dotýká v našem případě vzniku, účelu a obhajoby lidských práv.³⁴ V průběhu tohoto času byla přijata tzv. Deklarace člověka práv a občana. To se stalo hned na počátku Velké francouzské revoluce, a díky tomu se tak stala součástí ústavy. Tato deklarace zaručovala člověku nezanedbatelné a neodcizitelné svobody, které získal již při svém narození. Mezi právy člověka a právy občana jsou různé diferenciaci. Práva člověka jsou zde brána jako spíše obecná, zato práva občana už mají určité vazby na chod a fungování státu.³⁵

Diskuse týkající se možnosti ochrany mezinárodního práva se podrobněji rozvíjí zejména po 2. sv. válce, kdy dochází k uzavírání nových paktů, úmluv a smluv, které si dobře uvědomují v reakci na válečné krveprolití, že ochrana lidských práv musí mít především mezinárodní kontext.³⁶ Přesto v historii je možné najít i opačnou myšlenku, a sice tu, že pojetí lidských práv je celkem zbytečné a snaha o jejich zachování či uplatňování zcela marná. Tato kritika je zřejmá zejména ve společensko-filozofických směrech, kterými byly především utilitarismus a právní pozitivismus. Kritikou nešetřil zejména Jeremy Bentham, který považoval pojetí lidských práv za dokonce nebezpečné

³² Srov. KOMÁRKOVÁ, B.; ŠIMSOVÁ, M.; ŠIMSA, J. *Lidská práva*. Heršpice: EMAN, 1997. s. 92. ISBN 80-901854-5-2.

³³ Tamtéž, s. 23.

³⁴ Srov. Tamtéž, s. 49.

³⁵ Srov. KREJČÍ, O. *Lidská práva*, s. 19–20.

³⁶ Srov. Tamtéž, s. 23–24.

okolí i společnosti. Také utilitarismus jako takový považoval lidská práva přirozená a vrozená za holý nesmysl a vedl proti nim neutuchající kritiku. Také pozitivisticko-právní teorie prohlašuje lidská práva za nesmysl a opírá se o to, že podstatným je zákon jako předmět práva. V historii je tedy možné setkat se i s přístupy a myšlenkami, které koncepci pojetí lidských práv považují za zbytečnou a neúčinnou, a to jak ve světě, tak v našich zemích.³⁷ Dále i v současné době probíhá diskuze, která se zabývá tím, „*zda jsou lidská práva univerzální, nebo se liší podle specifických tradic.*“³⁸ V podstatě je možné konstatovat, že pojetí lidských práv tak, jak je chápáno v současnosti, je výsledkem diskuze, která trvala posledních čtyři sta let. Práva je možné chápat jako vrozená, nezadatelná, nezcižitelná a univerzální. Vrozená práva zaznamenávají tu myšlenku, že lidská práva nejsou člověku vrozená, respektive nerodí se s nimi. K tomu mu dopomáhá tzv. socializace, kdy se sžívá s okolním prostředím a vstřebává především jeho kulturní hodnoty a postoje. Společnost a její působení ovlivňuje člověka do té míry, že v podstatě rozhoduje o tom, zda a jakým způsobem se z něj stane kulturní bytost, a tedy i to, zda je schopen vnímat a uchopit problematiku svých, zejména lidských, práv. Člověk se v tomto pojetí může v určitých případech i svých práv zřeknout, zejména ve prospěch a s ohledem na druhé. Dále se rozlišují tzv. nezcižitelná práva, která ve své podstatě znamenají to, že je můžeme chápat dvěma způsoby. Doslovně „*to, že tato práva nelze odebrat ve smyslu zrušit je, aniž by člověk přestal být člověkem.*“³⁹ Tato práva člověku nelze odebrat, nýbrž mu zůstávají. Naproti tomu nezadatelná práva znamenají, že člověk svá práva nemůže získat jako dar. Univerzální práva je možné chápat jako ta práva, která jsou všeobecně platná pro všechny občany. Existuje i teze, že univerzální práva jsou jediná správná práva a jiná ani nemohou být.⁴⁰ Takový pohled se nazývá tzv. sporem o univerzálnost lidských práv uplatňovaným zejména v mezinárodním právu. Opírá se o tři přístupy. Za prvé předpokládá, že lidská práva jsou brána za obecně platná, a to ve všech směrech. Vychází především z přirozeného morálního vývoje lidí, kdy se různé mravní postoje prolínají s mravními normami všech civilizací. Naproti univerzálnost lidských práv je možné vnímat také jako postupnou inovaci, která se rozvíjí a která vznikala postupně a v průběhu času. Lidská práva jsou také vnímána jako něco, co vzniká jako něco úplně

³⁷ Srov. KREJČÍ, O. *Lidská práva*, s. 129–131.

³⁸ Tamtéž, s. 136.

³⁹ Tamtéž, s. 145–146.

⁴⁰ Srov. Tamtéž, s. 145–146.

nového a musí se tedy časem rozvíjet. Lidskými právy se tak v průběhu času zaobíraly snad všechny národy, přesto zárodek můžeme najít až v evropském osvícenství.⁴¹

V následujícím textu se budu podrobně zabývat historií lidských práv v jednotlivých časových úsecích dějin.

1.3 Antické kořeny

Z antických kořenů vyrůstají i kořeny moderní Evropy. Pro antickou filozofii je typické, že pojem lidské svobody rozvíjí jako otázku lidského poznání. Vychází z pojmů logos a ratio, kdy se tyto dva pojmy staly základním pilířem v otázce budoucího vývoje Evropy z hlediska racionálního poznání. Za nejvyšší princip je považováno dobro, které je spojeno s pojmem duše, za kterou má každý člověk svoji vlastní odpovědnost. Proto dochází k tomu, že ho to směřuje k vyšším cílům lidského poznání. Samotná antická filozofie je jakýmsi základním kamenem celého lidského poznání, a tak se stává tím, z čeho vychází i samotné vědění. Jedná se o filozofii řeckou, která definuje určité principy, jež vedou člověka ke zdokonalování se v mnoha oblastech, například mravech a poznání. V pozdějších dobách se hodnoty, (kterými jsou mimo jiné i racionalita a individualismus) Evropa ve svých deklaracích a předpisech týkajících se lidských práv a svobody člověka stanou velmi důležité. Tyto hodnoty vytvářeli svého času velcí řečtí filozofové, jakými byli Platón s Aristotelem. Dnes ale dochází k jejich pochopení odlišným směrem než v době jejich vzniku. V dobách dřívějších byly tyto hodnoty vytvořeny v kontextu tehdejší doby a jsou poplatné tehdejší struktuře společnosti. Stejně tak se týkají i práva. Tito filozofové se tak zabývají i některými právními pojmy.⁴²

Platón seznamuje s pojmem politea. Je to obec, která je součástí kosmu, spojuje všemohoucnost s člověkem a naplňuje tak smysl lidského života. Je zde důležité brát v potaz rozumovou složku člověka, která je funkční jednotkou života. Člověk tak potřebuje svoji obec, aby se mohl lépe rozvíjet, především svoje možnosti a schopnosti. Zároveň je zde kladen na potlačení jeho soukromí, které je zároveň soukromím obce. Platón také přesně a jasně vymezuje, jaké požadavky, nároky a vazby by samotná obec měla podle jeho představ ve skutečnosti mít. Důležité je, jak chápe Platón princip a uplatňování viny, stejně jako odplatu, pro které nenachází pochopení. „*Zlý čin nelze*

⁴¹ Srov. KREJČÍ, O. *Lidská práva*, s. 146–147.

⁴² Srov. PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 55–58.

*proto vysvětlit jinak než jako organickou neschopnost duše fungovat ve směru přirozeného řádu.*⁴³ Platón se vinou zabývá v některých svých dílech. Nejznámějším z nich je Ústava, kde se k pojmu viny staví tak, že každý by měl zaplatit za každý ze svých zlých činů, které udělá. Platón přikládá velkou úlohu samotnému státu a také samostatné obci, kde jedině může člověk existovat ve své přirozenosti a komplexnosti. Navzdory tomu je dnešní chápání Ústavy a jejích práv zcela odlišné od chápání Platónova. Stejně tak současné pojetí demokracie se od chápání Platónova značně odlišuje. Demokracie tak, jak ji chápe Platón, je demokracií, která nestojí na základech lidských práv, svobody a rovnosti. Je demokracií, kde základem je jakýsi hierarchický řád, který nedovoluje rovnost lidí mezi sebou. Při popisu demokracie jako takové není možné opomenout slovo svoboda, které je typické jak pro dnešní, tak pro antické pojetí.⁴⁴ „*Platón jako metafyzikové vůbec chápal svobodu ve smyslu vnitřního konsensu s objektivním zákonem.*“⁴⁵ Platón tedy chápe demokracii jako spíše chaotickou, což oproti dnešnímu pojetí demokracie velký rozdíl. Tato demokracie stojí na silném pojetí individualismu, který se ovšem nikdy nepřenesl do roviny čisté teorie.⁴⁶ Dalo by se tedy konstatovat, že antická filozofie, ze které, jak jsem již uvedla, vyrůstá a čerpá evropská kultura, vychází z principu svobodné lidské vůle, stejně jako lidského poznání, ze kterého vyrůstají lidské svobody. Operuje se zde tedy s podobou loga a ratia, což znamená, že z nich vychází rozumové, tedy racionální poznání. Tímto principem je prostoupeno celé evropské myšlení týkající se otázky lidské svobody a lidských práv. Rovněž zde hraje velkou roli samotná řecká filozofie, která poznamenala historicky celý evropský vývoj, zejména v otázce lidských práv. Člověk je tedy vnímán, s ohledem na tento historický odkaz, jako bytost svobodná, rozumně uvažující, zodpovědná a mající smysl pro dobro jako takové. Přesto svoboda tak, jak je chápána dnes, sice vychází z pojetí Platónova a Aristotelova, přesto se od dob jejich pojetí odlišuje, zejména v tom, že k její realizaci dochází v lidském nitru. Při snaze o pochopení antického pojetí svobody musíme brát rovněž na zřetel historický kontext tehdejší doby, odlišné složení společnosti i samotnou strukturu a specifikum tehdejšího náboženství. Jde zejména o ten rozdíl, zda se pojetí lidských práv týká urozených občanů, či zda se jedná o obyčejný lid. Závěrem je možné konstatovat, že pojetí lidské svobody a lidských práv vychází zejména z antického pojetí, ať už se jedná

⁴³ KOMÁRKOVÁ, B. *Původ a význam lidských práv*, s. 36–42.

⁴⁴ Srov. Tamtéž, s. 36–47.

⁴⁵ Tamtéž, s. 47.

⁴⁶ Srov. Tamtéž, s. 47–52.

o antickou filozofii či kulturu, což mělo významný vliv na strukturu a hodnotové postavení lidských práv zejména v evropském měřítku.⁴⁷

1.4 Lidská práva ve 20. století

V následujícím textu se hodlám zabývat pojetím lidských práv ve 20. století. Důležitým rokem je rok 1917, který předznamenal přerod po první světové válce. V tento rok „*se s přispěním proklamace prezidenta Wilsona stala lidská práva součástí ústav střeoevropských států*“⁴⁸ Avšak v období mezi oběma světovými válkami se začalo ukazovat, že převést tyto ideje do praxe nebylo a nebude jednoduché. Měly na to vliv nejen hospodářské podmínky, ale také politická situace tehdejší doby. Šlo především o to, aby se uplatnil duch tehdejších tradic a svobod. „*Ze všech práv se nejintenzivněji uplatnil především nárok na neomezené individuální uplatnění.*“⁴⁹ Je zde třeba zmínit dvě známá jména, a to především Marxe a Hegela, z něhož si vzal inspiraci italský fašismus. Za zásadní problém a potlačení svobody tohoto projevu bylo především zrušení rovnosti lidí v tehdejší době.⁵⁰

V druhém desetiletí 20. století politici začali reagovat na válečné hrůzy první světové války a došlo k potřebě vytvořit jakýsi všeobecně platný mírový koncept, který by podobným situacím mohl účinně zabránit. Tato myšlenka přispěla ke vzniku Společnosti národů, což je instituce, jejímž úkolem bylo dohlížet na bezpečnost mezinárodního vývoje a později i zajišťovat dohled nad případným porušováním lidských práv, což činila prostřednictvím posudků a některých výročních zpráv. Ani tato opatření však nebyla schopna zcela zabránit vzniku a prohlubování některých konfliktů, které buď nově vznikaly, nebo se tyto již vzniklé konflikty prohlubovaly. Jak je již uvedeno výše, Společnost národů měla vícero úkolů, které pomáhaly zajišťovat mír a hodnotu lidských práv. Jedním z nich byla například ochrana národnostních menšin a například zaručení svobody projevu a náboženství. Přes všechnu snahu Společnosti národů zabránit celosvětovému potlačování lidských práv se počátkem 30. let minulého století se to ukázalo jako neúčinná reakce na situaci v Německu. Situace po skončení druhé světové

⁴⁷ Srov. PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 55–58.

⁴⁸ Tamtéž, s. 202.

⁴⁹ Tamtéž, s. 203.

⁵⁰ Srov. Tamtéž, s. 202–207.

války napomohla vzniku Charty organizace spojených národů v roce 1945.⁵¹ Tehdy se v San Franciscu sešli zástupci 45 států, byl schválen vznik právě Organizace spojených národů, a to přijetím její zakládací listiny, kterou je Charta spojených národů. Důležitým mezníkem byl 10. prosinec 1948, kdy byla podepsána a vznikla Všeobecná deklarace lidských práv. Postupem doby vznikají pod záštitou organizace nové pakty, smlouvy a vyhlášky, které si kladou za cíl ochranu lidských práv, svobod a hodnot. Mezi ně patří zejména různé místní úmluvy a pakty.⁵²

Po skončení druhé světové války se rozvířila debata o lidských právech, které v této době byly poměrně surově pošlapány tak, že se začalo spekulovat o tom, zda pojetí lidských práv vůbec má a potažmo kdy mělo svůj smysl, a zda je potřeba lidská práva jako taková zachovat a chránit. Nicméně začalo se ukazovat právě v poválečném období, že lidská práva je potřebné zachovat v co největší možné míře, ale je třeba je i nadále udržovat a poměrně velmi mnoho rozvíjet, zejména pomocí různých úmluv, smluv a paktů. Ukázalo se tak, že lidská práva jsou velmi křehká, a jsou tak lehce ohrožitelná. Důležité je respektovat svobodu a důstojnost člověka, stejně tak jako se snažit rozvíjet svobodu slova a názorů.⁵³

Ve 20. století se začalo ukazovat, že přijetím různých mezinárodních úmluv a smluv ani zdaleka nekončí nutnost rozvoje o ochranu a nabytí účinnosti ochrany lidských práv, ale je zapotřebí zejména rozvíjet mezinárodní spolupráci týkající se dané problematiky. Velmi důležitou se stala Všeobecné deklarace lidských práv, která byla přijata dne 10. prosince roku 1948. Této deklaraci, jak je již obvyklé, předcházelo přijetí několika dalších významných paktů a mezinárodních smluv. Úkolem této deklarace, která stojí na čtyřech základních pilířích, je tedy nejen ochrana lidských práv, ale i zaručení lidské důstojnosti člověka. Mezi tyto čtyři pilíře deklarace patří: důstojnost, svoboda, rovnost a bratrství. Přes to všechno nemá tato deklarace právní relevantnost, jedná se pouze o jakási doporučení, která by měla vést k plnému pochopení podstaty ochrany lidských práv a zaručení ochrany směřující k zachování důstojnosti člověka. I přes to všechno je Všeobecná deklarace lidských práv považována za vzor tzv. mezinárodní listiny lidských práv, což je rovněž velmi důležitý dokument týkající se ochrany lidských práv. V průběhu 20. století se tedy ukazuje, že v dimenzi ochrany lidských práv a důstojnosti člověka

⁵¹ PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 77–80.

⁵² Srov. ŠABATOVÁ, A. *Ombudsman a lidská práva*, s. 17–18.

⁵³ Srov. KOMÁRKOVÁ, B.; ŠIMSOVÁ, M.; ŠIMSA, J. *Lidská práva*, s. 91–96.

vyvstávají některé zásadní otázky, na které je třeba najít odpovědi. „*Tak se rozhořel jeden ze základních sporů uvnitř politické filozofie, a to mezi zastánci přirozeného práva a právními pozitivisty: kdo je zdrojem lidských práv – příroda, bůh nebo zákon?*“⁵⁴ Při zodpovězení této otázky je možné využít různé přístupy, výklady a možnosti. V současné době ale převládá zejména pět hlavních představ o původu a povaze lidských práv. Jsou to: „*přirozenoprávní teorie, vize práv z boží vůle, popření ideje lidských práv pozitivisty, představa lidských práv jako samozřejmosti a civilizační koncepce lidských práv.*“⁵⁵ Nejprve se budu ve své práci zabývat tzv. smluvní teorií, kterou se budu snažit popsat a analyzovat. Základem pro pochopení této teorie je znalost tzv. Deklarace práv člověka a občana, která staví na piedestal zachování přirozených a neopomenutelných práv člověka. Základy smluvní teorie se nacházejí již v antice, kde se k ní vyjadřuje samotný Platón, který uvádí, že se lidé vzájemně dohodli nečinít bezpráví sobě ani druhým. Dále ji rovněž pro své učení využili tzv. osvícenci. Smluvní teorií se zabývala též řada učenců, někteří ji podporovali (Hobbes, Locke), jiní ji odmítali (Kant, Rousseau). Smluvní teorie tedy vychází z toho, že všichni lidé měli svá původní přirozená práva. Toto zdůrazňovali též starověcí učenci, jakými byli například Platón a Aristoteles. Další teorií, kterou se hodlám zabývat, je tzv. Boží záměr. V Deklaraci nezávislosti USA se tvrdí, že již při stvoření bylo zaručeno, že jsou si všichni lidé vzájemně rovni, k čemuž dopomohl Stvořitel. Ve světě jsou největšími zastánci tohoto názoru zejména Augustin a Tomáš Akvinský. V této koncepci dochází k neustálému střetu mezi pojetím přirozeného a věčného práva, kdy „*přirozené právo je pokládáno za projev věčného práva.*“⁵⁶ Pojetí věčného práva u Tomáše Akvinského je možné také chápat jako určité ideje, které jsou stejné, jakými se řídí Bůh a jeho uspořádání světa jako takového. Akvinský ovšem poukazuje na to, že Boha má smysl hledat a hledat ho musíme, stejně jako se musíme postupně připravovat na to, že nás čeká po smrti nový život. Toto pojetí má však také svoje úskalí, zejména v tom smyslu, že se ukazuje problematickou zejména koncepcí tzv. darovanosti práv, kdy není v lidských silách toto zajistit. Problematika pokračuje dále tím, že nejsme schopni zajistit tzv. neprokazatelnost vzniku lidských práv. Prozatím není možné poznat a zjistit, proč v průběhu času byl porušován tento boží záměr, a lidská práva se stávala nenaplněnými. Přesto počátek vzniku a hledání lidských práv se spojuje

⁵⁴ KREJČÍ, O. *Lidská práva*, s. 123.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Tamtéž, s. 127.

s tzv. kalvínskou reformací, kdy se člověk zbavoval otěží církve, aby se tak stával více svobodným a nezávislým. Člověk se zabýval pouze náboženskými texty jako takovými a nezajímal ho již více výklad církve, který k tomu byl kdysi potřeba.⁵⁷ V neposlední řadě existuje pluralita mezi lidskými právy a křesťanstvím, kdy byl patrný vliv církve, a to ve všech etapách lidstva, husity počínaje a Lutherem s Kalvínem konče.⁵⁸ „*Duchovní atmosféra bázně před Bohem a odpovědnosti za všechno lidské dílo je nejhlubším základem všech institucí, z nichž se rodila moderní demokracie.*“⁵⁹

1.5 Základní dokumenty k lidským právům

Lidská práva jsou jednoznačně nedotknutelná, nezcizitelná a vrozená. Jejich zachování, vznik a hodnota a jsou součástí fungování každého demokratického státu. Je také v jeho zájmu tato práva zachovat, udržovat a rozvíjet ve prospěch nejen občanů, ale i celého státu. V historickém kontextu je ovšem zřejmé, že v různých historických epochách a v různých obdobích měly různé státy odlišný pohled nejen na zachování, udržitelnost, rozvoj, ale především realizaci základních lidských práva jako takových. V historickém kontextu můžeme spatřit především čtyři dokumenty, které ovlivnily a měly zásadní vliv na uplatňování lidských práv. Jsou to Platónova Politeia, Augustinova Civitas Dei, Deklarace práv člověka a občana a Všeobecná deklarace lidských práv. Kromě nich existuje samozřejmě řada jiných dokumentů a pramenů, které jsou považovány za důležité při vzniku, ochraně a dodržování lidských práv. Při vzniku a ochraně lidských práv je brána za platnou univerzálnost, která by měla zaručit dodržování a realizaci těchto práv a také spojovat západní pojetí lidských práv s pojetím východním s přihlédnutím k jejich diferenciaci.⁶⁰

Při zamyšlení o povaze lidských práv vyvstává zásadní otázka, a to sice kde je vlastně původ a vznik lidských práv, což je otázka politicko-filozofická. V současné době se nabízí pět hlavních představ o původu a povaze lidských práv. Je to přirozenoprávní teorie, vize práv z boží vůle, popření ideje lidských práv pozitivisty, představa o lidských právech jako samozřejmost a civilizační koncepce lidských práv.⁶¹ V nové moderní době

⁵⁷ Srov. KREJČÍ, O. *Lidská práva*, s. 126–128.

⁵⁸ Srov. KOMÁRKOVÁ, B.; ŠIMSOVÁ, M.; ŠIMSA, J. *Lidská práva*, s. 63–64.

⁵⁹ Tamtéž, s. 64.

⁶⁰ Srov. ÚŘAD VLÁDY ČR. *Lidská práva: Studijní text k přípravě na složení zvláštní části úřednické zkoušky* [online]. s. 7–8.

⁶¹ Srov. KREJČÍ, O. *Lidská práva*, s. 123.

docházelo k hodnocení a přehodnocování toho, co lidská práva znamenají pro člověka a pro civilizaci. Objevily se různé zprávy a prohlášení, které se k tomuto úzce vztahovaly, a které tak hodnotily dosavadní výsledky. Ať už se jednalo o vytvoření nových institucí, jakými byla například Rada pro lidská práva, tak různá doporučení, které vyplývala z minulých poznatků o účincích či selháních dosavadních výsledků. Nejen zámořské státy, ale také Evropská unie, pružně reagovaly na dosažené výsledky hodnocení a kladly si za cíl zlepšení a větší efektivitu dosavadních poznatků. Došlo k přijetí tzv. Lisabonské smlouvy, která znamenala nové pojetí zejména pro zohlednění pojmu, který doposud chyběl - a tím byla lidská důstojnost. Listina reagovala nejen na obecné poznatky, ale také na poznatky, kterých bylo dosaženo dosavadním vědeckým zkoumáním. Snažila se tak zamezit jejímu zneužití, stejně jako se zabývala ochranou citlivých a osobních dat. To také znamenalo, že se v potaz začaly brát kromě těchto práv také práva sociální a kulturní. Novum této listiny spočívalo rovněž v tom, že brala na vědomí práva marginalizovaných skupin obyvatel jakožto práva skupin ohrožených možnou diskriminací. Přesto měly některé státy výhrady, zejména Velká Británie a Polsko. Kromě států zámořských a ostatních probíhaly spory a diskuze týkající se lidských práva také na našem území. Spory se týkaly více oblastí a byly i reakcí na mezinárodní situaci tehdejší doby. Rovněž různí filozofové a vědci rozpoutali diskuzi o lidských právech, zejména počátkem nového tisíciletí, kdy poukazovali na to, že ani v moderní historii se nelze divit tomu, že se objevují i v učebnicích historie pro děti základních škol různé diskriminační prvky, které nelze opomíjet nebo brát na lehkou váhu.⁶²

1.5.1 Charta Organizace spojených národů

Po skončení druhé světové války stály mocnosti světa před novou výzvou a zároveň problémem, který znamenal nutnost změn a nový výhled do budoucna. Otázky, které tehdy zazněly, si kladly za cíl odpovědět na to, kam poválečný vůbec směřuje, a zejména to, jak zabránit tomu, aby se podobná situace nemohla znovu opakovat. Výsledkem tohoto snažení bylo setkání představitelů 45 národů v červnu 1945, kde byla po dlouhých diskuzích přijata Charta spojených národů, což je základní dokument Organizace spojených národů. Dalším důležitým dokumentem, který byl těmito státy přijat, se stala Všeobecná deklarace lidských práv. Jedná se o první písemnou zmínku, která by měla

⁶² Srov. PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 49–5.

zaručit nezadatelnost a nezcizitelnost všech lidských práv. Státy, které tuto deklaraci přijímaly, měly zároveň za úkol ji postupně upravovat a rozšiřovat. Tento text je doposud jedním ze základních, zásadních a nediskutovatelných dokumentů, které se lidskými právy zabírají, a je proto dodnes inspirací pro budoucnost. V průběhu doby byly rovněž přijímány další dokumenty, které z původní Charty vycházely a kladly si za cíl zdokonalení a ochranu lidských práv.⁶³

Všeobecná deklarace lidských práv se tak stala nejenom závazným dokumentem, který měl za cíl ochranu a zajišťování nejen základních lidských práva, ale stal se především jakýmsi programovým dokumentem, který neměl zůstat pouze neměnný, ale měl se i nadále a také v budoucnosti rozšiřovat a zdokonalovat. Text se skládá z tzv. preambule, což znamená, že jsou zde uvedeny základní principy směřující k zachování lidských práv ve své nejčistší podobě. Text preambule je posléze dále podrobněji rozpracováván v jejích dalších člancích a oddílech. Tehdejší ideou doby bylo nejen přijetí tohoto zásadního dokumentu, ale byla zde také patrná snaha o další vzdělávání v oblasti ochrany lidských práv, a to nejen ve spřátelených a sousedících zemích, ale i jinde. Důraz se tedy kladl především na vzdělávání, které mělo zajistit osvětu v oblasti lidských práv. Snahou bylo zabránit nejen diskriminaci, ale také zde byl důraz na lidskou důstojnost a všechny (nejen základní) svobody člověka. Tyto dokumenty tedy vycházejí ze zkušenosti z prožitých hrůz v průběhu druhé světové války, která pošlapala nejen svobodu a důstojnost člověka, ale především základní morální hodnoty. Jenom v atmosféře tehdejší doby mohly vzniknout tyto válečné hrůzy, a proto je potřeba se podobnému stavu do budoucna vyvarovat. Tyto dokumenty, které vznikly, tedy vycházejí z principů humanity a demokracie. Také různí filozofové, vědci a spisovatelé na tuto situaci pružně reagovali a snažili se přispět svými názory k ochraně a zachování lidských práv vytvářením různých listin, dokumentů a spisů. Při tom vycházeli také z odkazu antiky a křesťanství, které se stalo inspirací pro nové položení základů, ze kterých měla vyvstávat lidská důstojnost, a tím také lidská práva.⁶⁴

⁶³ Srov. ŠABATOVÁ, A. *Ombudsman a lidská práva*, s. 17–18.

⁶⁴ Srov. PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 11–13.

1.5.2 Mezinárodní charta lidských práv

Mezinárodní charta lidských práv patří mezi základní dokumenty, které vytvořila světová organizace, a která si klade za cíl vymezovat lidská práva, k tomu jejich náležející povinnosti, a tím zaručuje fungování OSN. Jedná se o mezinárodní dokument zaručující a chránící rovné principy vztahů mezi státy s cílem je ochránit. Charta obsahuje tzv. předmluvu, v níž je uvedena rovnost všech myšlenek a cílů, které se vytvořily za účelem spojení všech států a národů.⁶⁵

V předmluvě, tzv. preambuli, je možné se dočíst, že se spojené národy snaží uchránit společně od hrůz obou světových válek, které v minulosti proběhly, a snaží se tak zabránit hrůzám, kterých v té době byly svědky. Tím usiluje znovu o obnovu nejen základních lidských práv, svobody a důstojnosti člověka, ale i o rovnost těchto práv ve snaze podporovat pokrok a rozvoj lidského vědění. Chce se ze všech sil snažit a podporovat mír jakožto i mezinárodní bezpečnost. Cílem je zejména snažení se o to zabránit budoucímu možnému válečnému konfliktu, a to ze všech sil a s vynaložením veškerého úsilí. Proto se tyto státy rozhodly sdružit, aby zachovaly rozvoj míru a podpořily úsilí při dosažení těchto cílů na udržení míru, zabránění diskriminaci, zachování lidské důstojnosti i upevnění demokracie. Shromáždily se proto ve městě San Franciscu, kde se dohodly na Chartě spojených národů.

Charta nadále obsahuje dílčí kapitoly a související články, kde jsou uvedena stanoviska a postupy, jak výše uvedeného dosáhnout. Mezi její cíle patří zejména řešení mezinárodních problémů a otázek, které se týkají všech oblastí společnosti, a které se snaží podporovat a rozvíjet za pomoci rozvoje a úcty k lidským právům bez ohledu na všechny možné diskriminační prvky. Rovněž se snaží o rozvoj studia a vzdělanosti a podporuje mezinárodní součinnost. Spojené národy se také zavazují k tomu, že aby se zaručily tyto všechny potřebné hodnoty, signatářům se doporučuje zachovat přirozená práva všech lidí a rozvíjet všechny oblasti, jak hospodářské, tak sociální i jiné. Všichni členové se rovněž zavazují o plnění a respektování všech článků uvedených v tomto prohlášení a také se zavazují, že budou přispívat nejen k jejich možné obnově, ale také k jejímu rozvoji a upevňování do budoucna. Hospodářská a sociální rada bude brát v potaz výše uvedené cíle, bude je následovat a bude přispívat k dodržování těchto doporučení tak, aby byla podporována všechna, a to nejen základní lidská práva

⁶⁵ Srov. Charta OSN. OSN [online]. [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/charta-osn/>

a svobody. Stejně tak se zaručují dbát na to, aby nebyla narušena důstojnost člověka. Hospodářská a sociální rada také zřizuje v těchto dvou oblastech komise. Rovněž zřizuje a spravuje i jiné komise, pokud bude potřeba. Tato Charta byla sjednána ve dnech 25.–26. června roku 1945 a státy ji podepsaly 26. června roku 1946. Tato Charta byla rovněž vyhlášena ve sbírce zákonů.⁶⁶ Dalšími dokumenty, jimiž se budu zabývat jsou mezinárodní úmluvy.

1.5.3 Některé mezinárodní úmluvy o lidských právech

Nejdříve se ve svém textu budu zabírat Úmluvou o právech dítěte jako jedním z mezinárodních úmluv o lidských právech. Úmluva o právech dítěte rovněž obsahuje tzv. preambuli neboli předmluvu. Tato úmluva navazuje na Chartu Spojených národů, která zaručuje, že má člověk, tedy i dítě, svoje vrozená a ničím neoddělitelná práva. Jedná se o právo, které garantuje, že je lidská důstojnost zaručena již při narození. Uznání důstojnosti všech lidí je důsledkem svobody a spravedlnosti v celém světě. Lid znovu v této Chartě obdržel hodnotu lidské důstojnosti a možnost zachovat všechny lidské svobody, a to nejen v současnosti, ale i v budoucnu.

Tato práva budou zaručena všem lidem bez rozdílů nejen barvy pleti a náboženského vyznání, ale i pohlaví. Všeobecná deklarace lidských práv zaručuje dětem zvláštní práva a ochranu tak, aby jim zajistila všechna dostupná práva, bezpečí a zaručila jejich rozvoj. Rodinu chápe jako základní složku společnosti, která zaručuje a zabezpečuje dítěti vhodný rozvoj, a také vhodné podmínky, které by měly dítěti zaručit jeho dobrý rozvoj a pohodlí. Rodina by měla umožnit dítěti rozvoj všech jeho vlastností tak, aby bylo připravené žít ve společnosti lidí bez újmy, bázně a strachu. Dítě má být vychováváno v duchu míru, bezpečí a lásky, a to tak, aby bylo schopno tyto hodnoty nejen uznávat, ale také zachovávat a rozvíjet. Existují také jiné deklarace, které byly vyhlášeny s cílem ochrany práv a dítěte. Jedná se především o Ženevskou deklaraci práv dítěte a Deklaraci práv dítěte. I tyto dokumenty se snaží zajistit ochranu práv a dítěte tak, aby bylo zachováno jeho bezpečí, a jsou poté inspirací pro jiné dokumenty.

V Úmluvě o právech dítěte se dítětem rozumí každý člověk do 18 let věku. Tato úmluva bude dítěti zaručovat všechna jeho nejen základní lidská práva s ohledem na jeho přirozený a dobrý rozvoj, čímž se směřuje k zajištění rozvoje jeho kladných povahových

⁶⁶ Srov. FLEGL, Vladimír. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*. Praha: Spektrum, 1990, s. 13–15. ISBN 80-7107-000-9.

vlastností, a to bez ohledu na všechny diskriminační prvky, kterých by mohlo být nabyto. Dítě má být také chráněno od toho, že by ho jeho rodiče mohli diskriminovat na základě různých přesvědčení a názorů a zajistit mu tak špatný rozvoj jeho povahových vlastností, a ztěžovat mu tímto jeho budoucí život. Do popředí se tak dostává především zájem dítěte s ohledem na podporu a rozvoj všech jeho kladných vlastností, nyní i do budoucna. Smluvní strany budou proto postupovat tak, aby dítěti zajistily ochranu před všemi škodlivými vlivy plynoucími ze všech negativních vlivů, které by ho mohly případně ohrozit, a to nyní i s ohledem na budoucnost. Rodiče jsou vázání odpovědností při výchově svých potomků, neboť tím mohou a ovlivňují celý jejich život. Jsou si tedy vědomi tíhy této odpovědnosti a je úkolem smluvních stran zajistit především blaho a rozvoj dítěte. Každé dítě má tedy vrozené právo na život, a tak smluvní strany budou zabezpečovat zachování života dítěte.⁶⁷

1.6 Lidská práva a křesťanství

Za jeden z nejdůležitějších dokumentů, který je možné k problematice lidských práv najít a ze kterého je možné nadále čerpat a vycházet, se řadí především Obecná deklarace práv člověka a občana spolu s Mezinárodní smlouvou o lidských právech, které jsem již zmínila. Vychází z ní zejména ty státy, které tyto dokumenty společně podepsaly, a které se zavázaly dodržovat stanovy, jenž jdou v těchto dokumentech uvedeny. Tyto dokumenty zavazují k obecným i konkrétním morálně-etickým postojům, které vycházejí z křesťanství. Mají také svoje specifické poslání a smysl, který zaručuje svobodu nejen ve společnosti, ale zaručuje především svobodu konkrétního člověka. V průběhu jejich vzniku a vývoje je možné pozorovat tři základní prvky, ze kterých vycházejí. Jedná se v první řadě o tzv. křesťanství v jeho kalvinisticko-reformační interpretaci, dále období, ve kterých se reformace odehrávala a které znamenaly její rozvoj jakožto i vývoj a postupné začleňování do společnosti ve všech jejích oblastech, a v neposlední řadě sem patří také tzv. pojem přirozeného práva, který vidí reformaci již ukončenou a zformulovanou. Reformace je v křesťanství obecně považována za její důležitý prvek, neboť byla ve své podstatě velmi radikální a změnila tím běh dějin. Reformace tedy vycházela především z přímých biblických textů a opírala se tak o doslovné slovo boží. Samozřejmě, že i reformátoři stáli před mnohými problémy a obtížnými situacemi.

⁶⁷ Srov. FLEGL, V. *Člověk a lidská práva: sbírka úmluv a deklarací*, s. 59–51.

Jednalo se především o to, že vztah mezi Bohem a člověkem se stal velmi osobním, kdy tedy došlo k novému pohledu na víru a člověka. Člověk již není závislý na různých institucích a na jejich místo nastupuje nové pojetí odpovědnosti a svědomí.⁶⁸ I další autoři považují křesťanství za hodnotu, která přináší do života člověka nový pohled, a vychází také z antického pojetí a filozofie. Je to zejména způsobeno tím, že křesťanství takto ovlivněné antickou a filozofií počíná řešit nové otázky týkající se člověka, tedy i jeho lidských práv, svobody a zejména lidského poznání. Do popředí se ale na rozdíl od antického pojetí dostává člověk jako takový, tedy zejména jeho duchovní podstata. Tato duchovní podstata zaručuje člověku to, že člověk má svou svobodnou vůli a odpovědnost před Bohem. Tato svobodná vůle člověka předurčuje k tomu, aby měl svoji vlastní odpovědnost a svobodnou vůli ke svému konání, a také se tak ve svém životě rozhodoval s ohledem na veškeré morální prvky, které s tímto pojetím úzce souvisejí. S tímto pojetím se nově uchopuje a nadále proměňuje i pojetí člověka ke státu jako takovému. Člověk má tedy nejen akceptovat poznatky a příkazy, které mu předurčuje stát, ale rovněž se má obracet v těchto souvislostech na církev, která spolu se státem určuje prvky, kterými se má člověk jako svobodná bytost, která sama o sobě v podobných věcech rozhoduje řídit, a které má s ohledem na svoji svobodu následovat.⁶⁹

Někteří autoři na to dodávají, že s problematikou lidských práv je možné se v křesťanských pramenech setkat až v době osvícenství. Ovšem neznamená to, že se do této doby v křesťanských pramenech o lidských právech nikdo nezmiňuje. „*To, že jsou lidská práva normy co do své podstaty nepsané, naznačuje, že jsou to normy mravní a že se tedy jejich studiem zabývá filosofická disciplína, etika.*“⁷⁰ To, že jsou tato práva tzv. nepsaná, ovšem neznamená, že je nemůžeme začlenit do státního či politického členění.⁷¹

Mezi reformátory církve jsou zařazováni především Luther a Kalvín, kteří stáli u zrodu těchto reformátorských hnutí. Tento zápas, který si kladl za cíl stanovit novou víru, očištěnou od starých zvyklostí a pravidel, se prohluboval. Jeho výsledkem tedy bylo to, že se nevedl pouze teologicky, ale také jinými způsoby, včetně vojenského způsobu tohoto boje. V průběhu těchto skutečností docházelo k postupné změně jak duchovní, tak

⁶⁸ Srov. KOMÁRKOVÁ, B.; ŠIMSOVÁ, M.; ŠIMSA, J. *Lidská práva*, s. 60–61..

⁶⁹ Srov. PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 58–60.

⁷⁰ SOUSEDÍK, S. *Svoboda a lidská práva: jejich přirozenoprávní základ : esej*, s. 11.

⁷¹ Srov. Tamtéž.

materiální orientace. V důsledku uvedených poznatků je také důležité zabývat se pojmem, kterým je přirozené právo. Tento pojem byl po většinu svého času pojmem spíše abstraktním, tedy nenabyl praktického užití a významu. V počátku reformačního hnutí docházelo k odklonu od racionálního myšlení. Docházelo k tomu, že se začalo spoléhat pouze na tzv. přímé svědectví dostupné ze svatých textů. Tím se právo jako takové potlačilo a člověk tak spoléhal pouze na biblické pojetí různých morálních výkladů, především na desatero a poznatky z něho vyplývající. Zjevně nedostatečná uchopitelnost desatera se ukázala v průběhu času, navázaly tak na ni starozákonní svaté texty, které ji měly doplňovat.

Co se týče morálního aspektu, je možné ho s příchodem reformace spatřovat v tom, že člověk se blíže vztahuje k Bohu. Tím dochází k tomu, že se posiluje jeho vědomí morální odpovědnosti, a to se také vztahuje k jeho svobodě. Tato svoboda nebyla svobodou všeobecnou, ale svobodou náboženskou. Do popředí se tak v historickém kontextu dostává pojem svobody náboženské a svobody vyznání. Později se v historickém kontextu do popředí staví i jiné dějinné události, například anglická revoluce. Církve se dostávají do popředí zájmu širšího spektra obyvatelstva a vůbec to neznamena, že by ztratily něco ze svého faktického politického a státnického vlivu. Přesto v centru všeho zůstává Bůh. O tuto tezi se opírají církve i stát jako takový. Církev při tom dbá na to, aby se všechny skutečné požadavky i nadále řídily především Boží vůlí a jejími požadavky. Současně se zejména koncem 17. století ozývají hlasy, které požadují rozumové pojetí, které uplatňují církve. Tzv. racionalismus, který se v této historické epoše začíná pozvolna objevovat, staví do popředí rozumové pojetí a rozumové chápání světa, což je pojem velice odlišný od dosavadního církevního poznání.⁷² Jiní autoři považují osvícenství rovněž za velmi důležitou epochu týkající se křesťanství a lidských práv. „*Duchovní a mravní zdokonalení člověka je procesem jeho osvobození a rozvojem jeho autonomní lidské podstaty.*“⁷³

Dále někteří autoři dodávají, že věřící, ať už křesťan či vyznavač jiného velkého náboženství, je schopen si sám zdůvodnit důležitost lidských práv v rámci svojí víry a náboženského vyznání. Tomáš Akvinský je širitelem tzv. přirozeně právní teorie, který ji svým myšlenkovým procesem dokonce prohloubil. V průběhu času byla přirozeno-právní teorie nahrazena jinými, ale to vůbec neznamena, že by byla uvržena v zapomnění.

⁷² Srov. KOMÁRKOVÁ, B.; ŠIMSOVÁ, M.; ŠIMSA, J. *Lidská práva*, s. 63–66.

⁷³ PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 61.

I v současné době má tato teorie spoustu zastánců, stejně tak jako odpůrců, včetně některých duchovních hodnostářů. Avšak i přesto se v dnešní době neřadí k mainstreamovému proudu. Stanislav Sousedík se nicméně domnívá, že tato teorie je dobrá a je jejím zastáncem i v dnešní moderní době, neboť tato teorie je vhodným prostředkem k obhajobě lidských práv, svobody a lidské důstojnosti.⁷⁴

Další autoři uvádějí, že člověk má zvláštní vztah k Bohu. Prameny najdeme zejména v Písmu. Uvádí se v něm, že člověk má ve světě tzv. zvláštní postavení, což lze v Písmu doložit. Člověk je tzv. Boží obraz, to znamená, že jedině on, na rozdíl od všech ostatních, je schopen vnímat nejen jeho existenci, ale také ho oslavovat a vyznávat. Člověk vědomě Boha vnímá a vědomě ho oslavuje, zatímco ostatní věci jsou typické pouze svým bytím, byť vznikly také za přítomnosti Boha jako takového. Člověk na rozdíl od věcí žije ve svém společenství, které mu dává možnost případného rozvoje a umožňuje mu společensky žít. Aby ale mohl ve společnosti žít, je třeba vytvoření určitých pravidel, smluv a zákonů, kterými se bude a má při svém životě řídit.⁷⁵ „*V tom, že člověk má díky bezprostřednosti svého vztahu k Bohu v rámci stvořeného světa zvláštní postavení, spatřovala křesťanská teologie odedávna význačnost, kterou charakterizovala jako lidskou důstojnost (dignitas hominis).*“⁷⁶

Závěrem lze konstatovat, že lidská práva jsou od svých prvopočátků až do svojí současnosti brána v potaz jako pomoc člověku, který se má zamýšlet nad otázkou lidské svobody a odpovědnosti. Lidská práva jako taková vycházejí z křesťanského pojetí, které by mělo zaručovat zachování těchto základních lidských hodnot.⁷⁷

⁷⁴ Srov. SOUSEDÍK, Stanislav. *Svoboda a lidská práva: jejich přirozenoprávní základ : esej*, s. 12–16.

⁷⁵ Srov. Tamtéž, s. 20–22.

⁷⁶ Tamtéž, s. 22.

⁷⁷ Srov. KOMÁRKOVÁ, B.; ŠIMSOVÁ, M.; ŠIMSA, J. *Lidská práva*, s. 95.

2 Lidská práva v islámu

„Základní rozdíl mezi islámskou a západními právními kulturami je v tom, že islámská právní kultura je založena na teocentrickém přístupu, který za ohnisko všeho považuje Boha.“⁷⁸ Islám je jedno z velkých a světových náboženství, kde se předpokládá samotná existence lidských práv s ohledem na jejich přirozené zachování a uplatňování. Způsoby, kterými toto činí, jsou mnohohrstevnaté a různé. Nicméně je možné konstatovat, že jeho historický vývoj je velmi košatý a přístupy, které se v průběhu dějin historie udály, ho velmi obohatily. Ať už se jedná o všechny tyto historické vlivy, je možné říct, že od první poloviny 19. století se v řadě muslimských zemí počaly objevovat jisté evropské prvky a evropské vlivy, kterými byl islám jako takový ovlivněn. Tím postupně docházelo k rozlišení role politiky a samotného náboženství.

V dřívějších historických dobách bylo typické, že v muslimské ummě nebylo rozdílu mezi politikou a náboženstvím. Islám je tedy jedno z tzv. abrahámovských náboženství. To ho ve své podstatě předurčuje k tomu, že ve své podstatě respektuje všechny judaistické proroky, včetně Ježíše, ke kterému má zvláštní vztah a uznává ho jako proroka. Nicméně islám uznává jako svého proroka pouze proroka Muhammada, který je vyvrcholením tzv. pečete proroků.⁷⁹ „Korán nařizuje respektovat všechna náboženství, která mají své svaté knihy, za podmínky, že se jejich příslušníci poddají muslimské vládě a budou jí platit předepsanou daň.“⁸⁰ Pokud se člověk rozhodne konvertovat k islámu, je toto vítané, ovšem odklon od islámu a přechod od islámu k jiné víře je chápán jako odpadlictví od islámu a je přísně trestán, v původním znění dokonce smrtí.

Co se týče uchopení lidských práv v islámu, způsobuje nesnáze už jen proto, že v různých zemích jsou různé režimy, které uplatňují různá práva. Největší problém je s tzv. „diktaturami jedné strany.“⁸¹ Různé státy, kde převládá islám jako majoritní typ náboženství, tedy uplatňují lidská práva různými způsoby, více či méně liberálními na straně jedné a radikálními na straně druhé. Podle demografických údajů OSN z roku 1996 není většina muslimských států připravena na to přijmout evropský právní řád, nebo se mu alespoň přiblížit. Zdá se, že pro muslimy, kteří opustí svoji rodnou mimoevropskou

⁷⁸ Srov. Interpretace lidských práv v islámském právu, [online]. [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: [https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/12_teorie/Osina_Petr%20%20_\(4127\).pdf](https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/12_teorie/Osina_Petr%20%20_(4127).pdf)

⁷⁹ Srov. PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*, s. 89.

⁸⁰ Tamtéž, s. 89.

⁸¹ Tamtéž, s. 92.

zemi a přestěhují se sem, je typickým rysem to, že se dožadují stejného právního systému, jaký byl v jejich původní zemi, tedy bez ohledu na evropský právní systém, tedy systém právního řádu západu.⁸²

„*Obnovení univerzálního islámského chalífátu již v současné době není reálné, a proto se dnešní islámští myslitelé zabývají otázkou, jak za změněných historických podmínek, co nejlépe uspořádat stát, aby politické zřízení reflektovalo islámské hodnoty.*“⁸³ Nejčastější diskuse se v tomto směru vedou nad otázkou, jak vůbec uchopit pojem demokracie, popřípadě se zvažují varianty kladné i záporné. V těchto hlasech se velice často objevuje i tzv. islámský fundamentalismus, který je ovšem velmi nejasně charakterizovaný. Dalo by se říct, že zpravidla všeobecně odmítají demokracii jako takovou, neboť její výrazné prvky nenacházejí v islámu svoji oporu a svůj hodnotový systém. V islámském systému je hodnotový systém státu, ne na vůli lidu, ale na samotném bohu. Mnozí islámští učenci a filozofové se tak snaží rozřešit tuto otázku a zabývají se různými variantami jejího řešení.⁸⁴ „*Příčinu všeho zla ve společnosti vidí ve vládě člověka nad člověkem, která má být nahrazena vládou Boží.*“⁸⁵ Některé systémy proto demokracii jako dobrou a přirozenou formu vlády odmítají, jiní k ní mají kladnější a tolerantnější vztah, čímž dokazují, že islámská vláda není ve své podstatě diktátorská. Existuje tedy nepřeberné množství názorů na vztah islámu k demokracii a k jejím hodnotám. Pokud ovšem hovoříme o islámu a demokracii, neobejdeme se bez užití typických islámských pojmů a výrazů. Jako důsledek různých režimů, které se v minulosti vyskytovaly v různých časových obdobích, můžeme konstatovat, že v reakci na tuto situaci vzniká velké množství islámských hnutí a organizací.

Pokud se zabýváme demokracií, není možné opomenout zabývání se i lidskými právy. Některé názory uvádějí, že otázka lidských práv se objevuje v samotném Koránu, jiní naopak uvádějí, že koncepce lidských práv je z hlediska víry nepřijatelná, neboť člověk jako boží služebník má pouze povinnosti a nikoliv práva. Většina muslimských zemí se ale otevřeně a kladně k otázce lidských práv hlásí, jelikož řada z muslimských států již v minulosti podepsala některé mezinárodní pakty a smlouvy, která lidská práva zaručují. Diskuse o lidských právech se v muslimských zemích rozvířila zejména počátkem 70. let minulého století. V roce 1980 v Kuvajtu se sešli zástupci muslimských

⁸² Srov. Tamtéž, s. 89–94.

⁸³ POTMĚŠIL, J. *Šarī‘a: úvod do islámského práva*. Praha: Grada, 2012, s. 190. ISBN 978-80-247-4379-0.

⁸⁴ Srov. Tamtéž, s. 190–191.

⁸⁵ Tamtéž, s. 191.

zemí a společně přijali tzv. „doporučení“ týkající se lidských práv a jejich ochrany. Odkazují se v ní především na Všeobecnou deklaraci lidských práv s tím, že ji považují ve své podstatě za správnou. V roce 1990 byl přijat další významný dokument, a sice Deklarace lidských práv v islámu. Přesto je možné najít v otázce lidských práv v islámu některé velmi problematické prvky, např. sňatek muslimsky s jinověrcem či odpadlictví od islámu. Dalšími z hlediska ochrany lidských práv kontroverzními prvky jsou některé tresty za určité přečiny, které jsou velmi drastické. Nicméně tyto tresty jsou z hlediska islámského práva těžko vykonatelné a v mnoha zemích se neuplatňují. Závěrem lze konstatovat, že přes všechny uvedené diferenciaci muslimského náboženství je otázka lidských práv v muslimských zemích otázkou potřebnou a branou v zřetel.⁸⁶

2.1 Islámská deklarace lidských práv

Islámská deklarace lidských práv se inspirovala také Deklarací OSN o lidských právech. Islámská deklarace lidských práv je dokument, který se skládá z dvaceti pěti článků. Byla přijata v roce 1990. Jedná se o dokument, který má za cíl stanovit, vymezit a charakterizovat lidská práva s ohledem na islám. Níže uvedu některé myšlenky, které tato deklarace vyhlašuje.

Všichni lidé jsou si navzájem rovni, mají společného předka, který se jmenoval Adam. Tvoří tím jedno společenství, ve kterém se uplatňuje vůle Boží. Všichni lidé jsou si navzájem rovni, a to ve všech svých právech, ale také ve všech svých povinnostech. Nejsou diskriminováni v žádném ohledu ani v žádných platných kritériích. Náboženství lidem zaručuje rovné postavení ve společnosti ostatních a nikdo tak není nadřazen nad ostatní, a proto všichni lidé vděčí za svůj život jen a pouze Bohu. Šaría je základní věcí, podle které se lidé mají řídit, a nikdo tak nemá právo vzít násilím život druhému člověku a ani ho připravovat o jeho práva a svobody. Ochrana lidstva je také zaručena a nikdo nemá právo narušovat jakýmkoliv způsobem mírové soužití mezi ostatními lidmi. Ochrana lidského života je zaručena dle šaría. Také nikdo nemá právo násilím ublížit druhému člověku, ochrana zdraví je tak státem zaručena. V případě válečného stavu je zapotřebí myslet na zdraví neozbrojených civilistů, zejména starých lidí, žen a dětí. Rovněž váleční zajatci mají právo na lidské a důstojné zacházení, a zranění v boji mají právo na potřebné ošetření. V případě válečného stavu je zakázáno ničit majetky druhých

⁸⁶ Srov. POTMĚŠIL, J. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. Praha: Grada, 2012, s. 194–198.

zbytečně a svévolně, a lidská důstojnost je zaručena každému člověku, a proto i stát má zaručit ochranu hřbitovů a pohřebních míst. Stát považuje rodinu za svůj základ a snaží se ji všemi prostředky ochránit a zajistit její správný rozvoj. Stejně tak nikdo nesmí diskriminovat páry v ohledu manželství z žádných důvodů, a ani manželství dvou lidí bránit. Žena si je s mužem rovna ve věci lidské důstojnosti a muž má rodinu chránit. Vidíme zde také, jak se mají rodiče chovat ke svým dětem, a to také s ohledem na jejich nejlepší blaho. Ochrana života je důležitá, a to i ochrana matky před narozením dítěte. Každý člověk má dále právo na využívání svých práv a v případě potřeby být zastupován svým právním zástupcem. Vzdělání je zaručeno všem bez rozdílu dle jejich preferencí a schopností. Je zakázáno vnučovat člověku násilím některé z náboženských přesvědčení či ho násilím nutit a přesvědčovat k ateismu. Všechny bytosti se rodí svobodné, a proto je zakázán kolonialismus. Každý člověk má právo se volně pohybovat a také si zvolit své bydliště. Je zaručeno právo na bydlení a také to, aby si člověk vydělával svobodně na své živobytí dle svých možností a schopností. Každý má právo vlastnit nabytý majetek a je zaručena jeho ochrana, včetně jeho autorských či uměleckých děl. Každý má právo na život v bezpečí a jeho ochrana je zaručena. Všechny osoby jsou si před zákonem rovny a uplatňování práva dle platných zákonů je zaručeno. Svoboda svobodně se vyjadřovat je dle této deklarace zaručena.⁸⁷

2.2 Právní systém muslimského náboženství

„Na rozdíl od teologicky složitějšího křesťanství bývá islám často charakterizován jako náboženství, které klade větší důraz na ortopraxi, na životní cestu s přesně propracovaným systémem příkazů a zákazů.“⁸⁸ Islám jako takový znamená podřízenost Bohu. Sami věřící někdy tuto podřízenost dělí do tří prvků: věrouky, právního řádu a civilizace. V islámu je možné pozorovat také na rozdíl od křesťanství silný prvek práva, který si věřící muslimové vysvětlují samotným původem vzniku islámu. S tímto názorem je možné i nesouhlasit, přesto k islámu neoddělitelně patří velmi dobře propracované prvky práva a mravních nauk, které jsou v islámu široce uplatňované. V minulosti se již

⁸⁷ Srov. Cairo Declaration on Human Rights in Islam, Aug. 5, 1990, U.N. GAOR, World Conf. on Hum. Rts., 4th Sess., Agenda Item 5, U.N. Doc. A/CONF.157/PC/62/Add.18 (1993) [English translation]. *University of Minnesota: Human Rights Library* [online]. [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <http://hrlibrary.umn.edu/instreet/cairodeclaration.html>

⁸⁸ POTMĚŠIL, J. *Šarī‘a: úvod do islámského práva*, s. 9.

mnozí učenci a badatelé pojetím islámského práva zaobírali a přinášeli tak nové pohledy a souvislosti s tím spojené. I v dnešní době existují snahy a tendence novodobých myslitelů blíže a do hloubky se zabývat muslimským právem. Je zřejmé, že jejich bádání přináší nové pohledy na islámské právo jako takové. Tito badatelé se tématem islámského práva zaobírají do hloubky a snaží se obsáhnout jeho všechny všeobecné struktury. V moderním muslimském světě se otázka práva stává otázkou populární a je všeobecnou snahou zpřístupnit výklad práva všeobecnému spektru věřících. Z islámského práva se nově utváří i nový muslimský finanční sektor a bankovníctví.⁸⁹

Při posuzování islámského práva je zapotřebí si uvědomit rozdíly mezi západním světem a tím muslimským. Ačkoliv se může zdát západní civilizace ve většině ohledů vyspělejší, nic to nemění na tom, že tomu tak nemusí být. Je prostě diametrálně odlišná. „Nelze poměřovat hodnotová paradigmata a říci, že jedno je lepší než druhé. Nelze dokonce ani říci, že určitá hodnotová orientace je efektivnější pro dosažení určitého cíle, protože právě ten cíl patří mezi hodnoty.“⁹⁰ Nelze se proto domnívat, že je západní civilizace lepší, či snad dokonce v něčem nadřazená. Základem každé civilizace je duchovní složka kultury, ze které vycházejí další formy kultury.⁹¹

Islámské právo se mimo jiné vyznačuje, že je tzv. neměnné, nejvíce z toho důvodu, že je toto právo tzv. Bohem zjevené. Na rozdíl od západní civilizace a západního práva zde není právo ovlivňované historickými skutečnostmi ani na různých měnicích se morálních a etických normách. Islámské právo jako takové je konstruováno tak, že je dáno jednou provždy, a spíše se společnost jako taková přizpůsobuje právu, než aby tomu bylo naopak. Nicméně i v islámském právu nastala situace, kdy trvalo několik staletí, než se toto právo stalo pomocí lidí srozumitelné a ucelené. To ovšem nesměřovalo k tomu, aby se vytvářely nové právní normy, ale spíše se objevovaly a specifikovaly normy staré. Muslimské právo je tak rigidní a tradicionalistické.⁹²

Islámské náboženství je specifické tím, že zde nelze oddělit náboženství od práva, kde toto můžeme srovnat s křesťanským náboženstvím, které je typické pro západní civilizace. Nejsnadněji to pochopíme na srovnání Koránu a Bible, kdy v křesťanství stanoví zásady morálky Nový zákon. Za nedodržování těchto norem jsou stanoveny tresty, kterých se věřící dočkají nejvíce po své smrti. Oproti tomu Korán je rigidní, stanoví

⁸⁹ Srov. POTMĚŠIL, J. *Šarī'a: úvod do islámského práva*, s. 9–10.

⁹⁰ OSINA, P. *Základy islámského práva*, s. 9.

⁹¹ Srov. Tamtéž.

⁹² Srov. POTMĚŠIL, J. *Šarī'a: úvod do islámského práva*, s. 18–20.

přesně, co věřící může dělat a co dělat nesmí, krom toho přesně vymezuje a stanovuje tresty, které věřící za nedodržování těchto norem stihnou. Zatímco Korán je rigidní formou práva, je křesťanství právem sekularizovaným. Je tedy jisté, že „*odlišné pojetí víry ve společnosti je dáno odlišným postavením náboženství ve společnosti evropské a muslimské.*“⁹³

Islám na rozdíl od křesťanství nemá institucionalizovanou soustavu církví, která by svým věřícím byla jakousi ochrannou a současně byla prostředníkem mezi věřícími a Bohem. Je zde tedy rozdíl v tom, že zde nevznikají spory mezi církví a státem. Církev jako taková nezasahuje do politické moci společnosti, ale má svoji vlastní autonomii pro svoje věřící. Oproti tomu je islám chápán jako spíše náboženství, které dalo dohromady moc světskou a duchovní. Islám tak dává podrobný návod svým věřícím k životu.⁹⁴

Islámské právo je tak právem specifickým, které zkoumají islámští specialisté, zvláštní druhy právníků, kteří se snaží uvést do souladu chování člověka s náboženskými principy. Dochází tak k rozporu mezi realitou a praxí. Muslimské právo je tak nezávislé na veřejném zájmu, je věcí náboženskou. Soudy se tak řídí především náboženskými předpisy a doporučeními, v některých zemích jsou nezávislé i na nařízeních panovníka. Islámské právo se nejednoznačně člení, proto nemůžeme hovořit o jeho systemizaci. Otázka veřejného práva je otázkou spornou, neboť zde dochází k tomu, že je bráno spíše jako právo jednotlivce. Dalo by se říci, že islámské právo jako takové nikdy nebylo v praxi uplatňováno a dodržováno v celé své šíři, neboť se zde objevovaly velké překážky, které to znemožňovaly. Ať už se jedná v mnoha případech o velmi složité nároky na dokazování, určité omezení se týká například obchodování. Islámské právo se tak stalo pouze jakýmsi ideálem, ke kterému je možno ve většině případů směřovat, ale které je velmi zatěžko dodržovat z mnoha i výše uvedených důvodů. Ideálem islámského práva se tak stává ideál souladu s Boží vůlí, a to ve všech oblastech lidského života.⁹⁵

2.3 Prameny islámského práva

Co se týká pramenů islámského práva, rozlišují se prameny primární a prameny sekundární. Primárními prameny představuje Korán, sekundárními prameny pak *idžmu* a *quijás*. Kromě toho existují tzv. doplňkové prameny. Islámské právo je proto

⁹³ OSINA, P. *Základy islámského práva*, s. 25.

⁹⁴ Srov. Tamtéž, s. 26.

⁹⁵ Srov. POTMĚŠIL, J. *Šarī'a: úvod do islámského práva*, s. 28–31.

nejednoznačné a často postrádá systematický výklad, navzdory tomu, že existuje jeho jakési základní členění. Například v islámském právu neexistuje členění práva tak, jak je známe. Například v oblasti veřejného práva se hovoří pouze o právech jednotlivce, nikoliv o právu týkajících se dílčích institucí. Nejdůležitějším aspektem se tak jeví to, že porušení práva je v podstatě přestupkem vůči Bohu.⁹⁶

*„Islámské právo tedy musíme vnímat nejen jako prostředek k dosažení souladu s Boží vůlí ve všech myslitelných oblastech lidského konání, ale svým způsobem i jako cíl sám o sobě, jehož nebylo nikdy beze zbytku dosaženo, a to ani v dobách největšího rozkvětu právní vědy, tím méně v době současné.“*⁹⁷ Islám je specifický také tím, že jeho právo přirozeně platilo pro všechny věřící, kteří se rozhodli vyznávat muslimskou víru, a jeho výklad byl z větší části v rukou teologů, kteří ho zpřístupňovali široké vrstvě věřících. Pro islámské právo je velmi důležitý Korán, zejména jeho druhá súra. Věřící se tedy mají řídit tímto svatým textem, který je pro ně určující, jelikož přesně a jasně vymezuje to, jak se věřící mají chovat. Právo tak odpovídá boží vůli, je jeho neoddělitelnou součástí.⁹⁸

V islámu nelze oddělit právo od náboženství a náboženství od práva, neboť jsou spolu úzce provázána. Je možné pozorovat rozdíly mezi dvěma velkými náboženstvími, jako je křesťanství a islám, kdy v křesťanství je právo chápáno naprosto odlišně již svojí podstatou než v islámu, což je způsobeno i rozdílností Koránu a Bible, tedy dvou svatých knih těchto náboženství. V islámu jsou velmi důležité tzv. islámské právní školy, které se dělí na sunnitské a šíitské, z nichž větší význam měly školy sunnitské tzv. madhaby. V průběhu dějin, cca do konce desátého století, existovalo veliké množství těchto škol. V průběhu dějin však získaly na vážnosti pouze čtyři: hanafitská, málikovská, šáfiovská a hanbalovská. Tyto školy nesly název podle svého zakladatele. Rozdílnost těchto škol je tedy nejen podle jejich různých zakladatelů, ale musí se brát v zřetel i to, že tito zakladatelé měli nejen rozdílné názory a náhledy na to, jak mají jednotlivé právní školy ve své podstatě fungovat, ale také to, že každý z oněch zakladatelů pocházel z jiných zeměpisných končin, což mělo na fungování těchto škol také svůj velký vliv. Nejstarší právní školou je škola Hanafitská, která nese svůj název podle svého zakladatele, který byl nazýván Abú Haífa. *„Tato škola se stala známou tím, že upřednostňovala používání*

⁹⁶ Srov. POTMĚŠIL, J. *Šarī'a: úvod do islámského práva*, s. 28–31.

⁹⁷ Tamtéž, s. 31.

⁹⁸ Srov. OSINA, P. *Základy islámského práva*, s. 12.

*osobního úsudku či názoru, který využívala při formulování právní doktríny.*⁹⁹ Tato škola je definována jako škola mnohem liberálnější, než jsou školy ostatní, neboť podstatou při uchopování práva nebylo bráno zřetel na motivy účastníků, ale pouze na tzv. formu úkonu. Další z těchto škol je škola Málikovská, kterou založil Málik ibn Anas. Ta byla založena v Medíně, kde vyzdvihovala význam idžmy. Zakladatel školy je sám autorem jedné z nejstarších prací o islámském právu. Jsou v ní zachovány všechny náboženské praktiky tehdejší doby. Další z typů škol je škola Šáfiovská, která se zabývala právem ve větší míře v teoretické rovině a kladla důraz na existenci a výklad sunny. Otázkou, kterou tato škola řešila, byla především otázka tradic a jejich výkladu, kdy vycházela z toho, že existují dvě tradice, které není snadné uvést v soulad. Hanbalovská škola je poslední z těchto čtyř škol. Není tolik významná jako školy předchozí z důvodu toho, že měla malý počet stoupenců. Zakladatel školy byl ovšem známý učenec, který dbal na význam a přesnou interpretaci sunny. Tato škola odmítala význam idžmy a qujjásu.¹⁰⁰

2.3.1 Korán

Koránem se rozumí svatá kniha muslimů, která má řídit veškeré lidské chování. Jedná se o každé proroctví, které přednášel Muhammad. Všechny korány a súry dohromady tvoří Korán. Korán tedy řídí v každém směru život svých věřících, vysvětluje jak a proč se chovat a také jak se nechovat, tedy které chování je dovolené a které zakázané. Prorok Muhammad nejdříve pro své posluchače pouze kázal a přednášel, posléze se snažil, aby tato zjevení byla uceleně koncipovaná v knize, která bude podobná knize křesťanů a židů.

Korán tedy zahrnuje větší množství poznatků, které Bůh seslal lidem, a které jsou v něm zapsané. Pro muslimy je Korán zásadní knihou, kde je zaznamenáno vše potřebné, podle čeho se má muslim řídit a jak má vypadat jeho všední den. Jsou v něm také poznatky, které muslimům utváření ucelený obraz například o tom, jak vznikl svět. Korán byl zvěstovaný prorokovi Muhammadovi prostřednictvím anděla Gabriela, který byl seslaný z nebe. Toto zvěstování bylo po dobu několika let, během kterých se anděl prorokovi pravidelně zvěstoval.¹⁰¹

⁹⁹ Tamtéž, s. 28.

¹⁰⁰ Srov. OSINA, P. *Základy islámského práva*, s 28–29.

¹⁰¹ Srov. Čo je Korán. *Koran.sk* [online]. ©2021.

V Koránu promlouvá nejčastěji Bůh, pouze omezeně Muhammad nebo andělé. Muhammad přitom vychází z toho, že všechna jeho proroctví a zjevení jsou vnuknuta samotným Bohem. Tato proroctví a zjevení jsou proto doslovným slovem božím a jsou neměnné a nezaměnitelné. Proto každé slovo, které se v Koránu nachází, je přímo od Boha, a je proto nezaměnitelné a nenahraditelné. V Koránu jsou použité verše a barvitě obrazy, neboť to má zapůsobit na posluchače, kteří se mají Koránem řídit a doslova se podle něho chovat. Sám Muhammad, který téměř s jistotou uměl číst a psát, snad napsal některé části Koránu, avšak měl svého písaře, který mu často zapisoval text, který se jmenoval Thábit. Nelze vyloučit, že některé části Koránu si posluchači sami nezapamatovali tak, aby byly zapsány dodatečně. Nelze to však předpokládat u dlouhých kapitol, tedy súr. Korán sám se dělí na Medínskou a Mekkánskou část, dle toho, kde Muhammad v danou chvíli působil. Část, kterou nazýváme medínskou, je velmi dobře propracovaná. Je tedy zřejmé, že byla napsána pod Muhammadovým dohledem, a věřící měli dle jeho názoru tyto verše znát z paměti. Sám prorok si musel tyto verše sám zřejmě osvěžovat, jinak by se v nich stěžl vyznat. Dle proroka měl být Korán chován především v srdci věřících. Lze tak s téměř s jistotou předpokládat, že nebyly zapsány všechny původní části. Zaznamenány tak byly především ty části, které se daly naučit z paměti, aby tak mohly být přednášeny při kázáních a bohoslužbách. Proto byli vysoce ceněni ti, kteří znali z Koránu nejvíce. Ti potom přednášeli Korán ostatním posluchačům a byly jim přiznány rozličné výhody.¹⁰²

Korán obsahuje 114 súr, které zahrnují 6342 veršů. Přesný počet veršů se může lišit dle způsobu jejich počítání. Korán je možné tedy chápat také jako jakýsi zákoník, který přesně stanovuje chování svých věřících. Korán je tak doslovným a nenahraditelným slovem božím. Dle základního dělení existují čtyři okruhy dělení Koránu, a to jsou: věci víry, předepsané kultovní věci, morálka člověka a vztahy mezi lidmi. Korán upravuje rovněž právní, rodinné a občansko-právní vztahy a jiné oblasti. Co se týče právních pramenů, je Korán nejdůležitější knihou, kterou se muslimové při svém životě, i tím právním životě, řídí, a kterou následují. Je směrodatným ukazatelem, dle kterého se rozhoduje v širokém spektru uplatňování práva mezi muslimy. I všechny ostatní normy by měly především vycházet z Koránu a také jej následovat. Přitom Korán jako takový není v některých otázkách konkrétní, ale je spíše jakýmsi obecným vodítkem, kterým by

¹⁰² Srov. MUSIL, A.; ŽDÁRSKÝ, P. ed. *Ze světa islámu*. Praha: Akropolis, 2014. s. 122–123. ISBN 978-80-7470-062-0.

se měli věřící řídit. Přesto by se veškeré sporné věci vyřešit právě pomocí tohoto svatého textu.¹⁰³

Korán je tedy chápán jako přímé zjevení Boží, které platí od pradávna, tedy od věčných časů. Kniha samotná se těší obrovské úctě mezi věřícími, neboť je chápána jako přímé slovo boží. Dává věřícím přesný návod, jak se má v určitých životních situacích zachovat. Objasňuje například i to, jak vznikl svět. Do dnešních časů je jakýmsi ideálem umět některé či všechny pasáže z koránu zpaměti. Pořádají se i různé soutěže v jeho recitování. Ten, kdo umí zpaměti korán, se říká háfiz.

Muhammad zprvu uchovával v paměti většinu z toho, co mu bylo zjeveno, pouze v jeho medinském období dal některé části proroctví zaznamenat. Okruh lidí, kteří si pamatovali verše, se postupně rozšiřoval, a vznikalo tak nebezpečí, že budou vznikat různé odchylky a odlišnosti v jeho interpretaci. Naléhavě tak vznikala potřeba jakéhosi záznamu, který by zaručoval, že nebude docházet k jakýmkoliv odchylkám a prorokova slova budou zaznamenána a interpretována přesně a doslovně. Proto byl pověřen jeden z prorokových následovníků, aby prorokova zjevení sepsal jako knihu. Nakonec se tedy ustanovil tzv. *textus receptus*, tedy přesné znění knihy, která se pak v kopiích odesílala do jednotlivých provincií.¹⁰⁴

Korán jako takový je jediným pramenem, ve kterém je možné se dočíst Muhammadovy myšlenky a jeho vlastní slova a názory. Přesto byl Korán doplňován ústními výroky, a i některými písemnými projevy a doplňky. Korán má velmi bohatý obsah, najdou se v něm rozličné výklady a doporučení. Dalo by se říct, že je tato svatá kniha podobná křesťanskému evangeliu. Korán se přednáší zvláštním předepsaným způsobem a každý muslim je povinen naučit se určité části zpaměti. Po smrti prorokově se výklad Koránu stává vědeckou disciplínou.¹⁰⁵

2.3.2 Sunna

Sunna je možné chápat jako jakýsi zvyk a tradici proroka Muhammada. Muhammad je zde pro věřící vzorem, podle kterého se mají chovat a podle kterého mají ve svém životě jednat. Následovat proroka bylo v historických dobách mnohem snazší pro ty, kteří s ním

¹⁰³ Srov. OSINA, P. *Základy islámského práva*, s. 32–33.

¹⁰⁴ Srov. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011. s. 28–34. ISBN 978-80-7021-925-6.

¹⁰⁵ Srov. MUSIL, A.; ŽĎÁRSKÝ, P. ed. *Ze světa islámu*.

dleli ve městě Medíně, i když i ti věřící, kteří dříve pobývali v cizině, přinášeli nové poznatky, a tím přibývaly rozkoly a nesnáze. Pro ty věřící, kteří nepobývali s prorokem v Medíně, ale byli v cizích zemích, nastaly nesnáze, neboť zde byly jiné životní podmínky a museli tak znát dokonale prorokova slova a skutky, podle kterých se měli ve svém životě řídit. V této době prorokovi vrstevníci umírali nebo stárli, a proto bylo pro věřící velmi obtížné řídit se jeho slov, činů a skutků. Proto věrní věřící usoudili, že se musí prorokovy skutky, které se dochovaly ústním podáním, zachovat, aby se dále mohly předávat dále dalším věřícím v jiných zemích. Dokud žili prorokovy vrstevníci, předávaly se tyto jeho skutky a výroky ústně. Ovšem stávalo se často, že se ústním podáním předávaným z člověka na člověka tyto skutky, činy a výroky nedochovaly ve své původní formě a podobě. Těmto výrokům, které se předávaly ústní formou, se říká hadíth. Tyto hadíthy se, jak jsem zmínila, předávaly ústně. Kdo si je zapsal, byl povinen je přečíst svému učiteli, aby je schválil nebo doplnil. Psané hadíthy ovšem nebyly ve velké vážnosti. Sbírkou hadíthů nazýváme sunnou. Každý hadíth je přímým slovem božím, sunna měla od svého vzniku stejnou vážnost jako Korán. Přímo od proroka Muhammada existuje velmi málo tzv. hadíthů. Někteří jeho žáci proto putovali světem a sbírali, co se kde dozvěděli, aby toto zaznamenali.¹⁰⁶ O tom, že by hadíthy nebyly pravdivé, nikdo nikdy nezapochyboval, neboť se jednalo o doslovné slovo boží. Existuje šest nejvýznamnějších sbírek hadíthů. Na podkladě těchto sbírek se dále historicky rozvíjely další texty a studie, které vysvětlovaly a rozšiřovaly výše uvedené. Sunna se tak stala nezbytnou k doplňování a upřesňování mezer v Koránu, přičemž mu samozřejmě nesmí a nemůže v ničem odporovat.¹⁰⁷

Přesto je téměř jisté, že pouze zlomek hadíthů je ve skutečnosti pravdivý, jelikož se předávaly veskrze a pouze ústním podáním. Díky tomu docházelo k jejich deformacím. Vlivem historického vývoje především sedmého a osmého století dochází k tomu, že si četné hadíthy odporují, především vlivem politického a náboženského působení. Učitelé a vykladači Koránu v mnoha rozličných zemích hledali každý svoji výkladovou formu, kterou by uchopili Muhammadovi slova, činy a skutky a snažili se je tak vysvětlit. Každý z nich měl svoji vlastní představu o tom, jak by toto vysvětlování a výklad měl vypadat. Představy těchto vykladačů byly často ovlivněny způsobem života, který vedli v různých

¹⁰⁶ Srov. MUSIL, A.; ŽĎÁRSKÝ, P. ed. *Ze světa islámu*, s. 127.

¹⁰⁷ Srov. OSINA, P. *Základy islámského práva*, s. 34–35.

zemích. Často tak docházelo k tomu, že tímto poznali různý způsob života, a tak byla různá podání přizpůsobena různým výkladům.

2.3.3 Chalífa

Muhammad je dle muslimské víry završením pečeti proroků, čímž uzavírá pomyslný kruh proroků, kteří kdy působili na tomto světě. Muhammad je tedy Bohem vyvolený prorok, který řídil svoji vlastní obec podle svého vlastního mínění a skutků. Jen zřídka se dělil o svoji moc a tu pak svěřoval jenom těm nejschopnějším a nejnadanějším následovníkům a stoupencům. Když v roce 632 zemřel tento prorok završující pomyslnou pečeť proroků, nastala obtížná situace, neboť se Muhammad považoval za jediného proroka a schopného vládce. Obec věřících se tak ocitla bez svého vůdce. V arabských zemích je typické, že pokud zemře vládce, hledá se nejdříve v jeho příbuzenstvu podobný schopný náčelník, a když ani tam se takový člověk nenajde, pokračuje se v příbuzenské linii dále, dokud se taková vhodná osoba nenajde.

Muhammad sám se snažil dosavadní tradici pokrevního příbuzenství při předávání moci buď omezit, nebo dokonce zrušit, ale vzhledem k tomu, že obec věřících nebyla sjednocena, se mu toto nepodařilo. Muhádžírún je pojem, který představuje tzv. vystěhovalce, čímž se označovali ti stoupenci Muhammeda, kteří se s ním osobně dobře znali a odešli z Mekky. Naproti nim stáli tzv. ansár, tedy tzv. pomocníci.¹⁰⁸

Po Muhammedově smrti v Medíně roku 632 zvolili jeho stoupenci jeho následovníka, chalífu. Nikdo tehdy netušil, jak velká muslimská říše téměř po stu letech bude a jak moc se rozroste. Proto se tzv. chalífovi zvětšovaly pravomoci, kterých dříve nenabýval. Věřící hledali pro tyto nové pravomoci oporu v Koránu, kterých ale bylo málo, a tak se obraceli na sunnu a hadíthy, rovněž z výroků a činů proroka. V této době bylo mnoho názorů na to, jak by měl chalífa vypadat a jaké funkce by měl ve skutečnosti mít. Postupem času se tyto názory proměnily a ustanovily v základní tři. Vzhledem k prorokově životě a původu převyšovala jedna názorová myšlenka, a to ta, že chalífu by se měl stát Arab. Čím mocnější byl však vládce, tím více rostla myšlenka uznávat ho bez ohledu na jeho původ, ale především pro jeho schopnosti a dovednosti. Chalífa byl vždy volen a většinou dědičnou formou. Ti, kteří trvají na tom, že se má chalífa volit, jsou zvaní jako sunnité, neboť trvají na sunně. Šiité trvají na tom, že prorokovi potomci ze strany Fátimy mají božskou moc. Chalífu se může stát ten, kdo

¹⁰⁸ Srov. MUSIL, A; ŽDÁRSKÝ, P. ed. *Ze světa islámu*, s. 135–137.

má k tomuto potřebné vědomosti, schopnosti a tělesnou zdatnost. Má mít také odvahu, a pokud ztratí tělesnou zdatnost, není již schopný být chalífou.¹⁰⁹

Chalífa tedy doslova znamená „*ten, kdo nahrazuje někoho, kdo odešel nebo zemřel*.“¹¹⁰ Chalífa má svoji vlastní odpovědnost a také svoje určité povinnosti. Musí především chránit islámské náboženství jako takové a zabránit tak jeho odchylkám, což by mělo negativní dopady. Zajistí, aby mezi lidmi byla rovnost a spravedlnost, musí chránit zájmy státu a jeho obyvatel a také zajistit to, aby se muslimská víra šířila i v nemuslimských zemích. Dále musí vybírat zakát, chránit bezpečnost státu a vybírat si své pomocníky a zástupce. Ten, kdo se chce nebo se potřebuje dostat na místo chalífy, musí být muslim, musí být mužského pohlaví a musí dokonale ovládat muslimské náboženství.

Chalífa může být ustanoven několika způsoby. Jedním z nich je výběr, kdy se chalífa vybírá na základě toho, že skupina nejschopnějších a nejvzdělanějších ho navrhne přímou volbou na tuto pozici. Dále může být vybírán tzv. silou, kdy doposud vládnoucí chalífa násilím dosadí na svoji funkci nového chalífu. Tito lidé pak mají za svoji povinnost přijmout toto rozhodnutí a plně se mu odevzdat. Dále může být chalífa dosazen nominací. Vládnoucí chalífa navrhne svého nástupce, pokud je však nevhodný, lidé pak mají právo ho odmítnout.¹¹¹

Se smrtí prorokovou nastala ta situace, že již nebyl hlavou náboženské obce a začal vládnout jeho faktický nástupce, který měl za povinnost chránit náboženskou obec. „*Byl pro něho třeba název, dali Abú Bakrovi titul chalífát rasúl Alláh, nástupce apoštola Božího*.“¹¹² Ten vykonával vše stejné, jako jeho předchůdce, kromě toho, že již neměl prorocké vlastnosti, jako měl jeho předchůdce Muhammad. Tím pádem postrádal duchovní moc. Nemohl měnit, co již bylo dáno, zejména nemohl měnit již jednou stanovené muslimské právo. Úřad chalífy se stal velmi důležitým, neboť chalífa je vtělením posvátného zákona, a proto ho musí chránit před všemi nedokonalostmi všedního světa.¹¹³

¹⁰⁹ Srov. MUSIL, A; ŽĎÁRSKÝ, P. ed. *Ze světa islámu*, s. 144–145.

¹¹⁰ OSINA, P. *Základy islámského práva*, s. 40.

¹¹¹ Srov. Tamtéž, s. 40–41.

¹¹² Tamtéž, s. 145.

¹¹³ Srov. Tamtéž, s. 146–147.

3 Sociální práce v kontextu muslimských zákonů

Sociální práce v kontextu muslimských zákonů je ovlivněna mezinárodními dokumenty o lidských právech tak, že se inspirovala těmito dokumenty a v podstatě z nich i vychází. Za jeden z největších sociálních neduhů a nedostatků byla od počátku věků považována chudoba, která není ve své podstatě ani dobrá, ani špatná, je pouze velkým nedostatkem a neduhem dnešního světa. Chudoba jako taková byla řešena ve všech monoteistických náboženstvích a panovala představa, že se jedná o neduh, který pramení ze špatného sociálního prostředí a je možné ho napravit dobrodiním. Oblast chudoby a jejího možného řešení lze dohledat i v islámu. V současné době existuje velké množství islámských organizací, které si kladou za cíl organizovat humanitární pomoc, a to nejen v důsledku toho, aby zabránily chudobě, ale také se zabývají jinými palčivými sociálními problémy a neduhy. Ačkoliv se v dnešní době je možné se setkat s názorem, který samotný pojem filantropie nedává do souvislosti s islámem, přesto odvolání na charitu a činnosti s ní spojené se nacházejí jak v Koránu, tak z úst proroka Muhammada. Jeden z pěti pilířů islámu je poskytovat tzv. zakát, tedy jakousi formu almužny, kterou je věřící povinen v nějaké míře odevzdat na pomoc potřebným a chudým. Krom toho může muslim v důsledku své zbožnosti poskytovat chudým a potřebným také tzv. almužny. Existují muslimské organizace, které se zabývají vybíráním finančních prostředků na pomoc potřebným. Některé z těchto finančních prostředků putují i na propagaci islámu. Islámská charita a její charitativní organizace rovněž poskytují pomoc například v rozvojových zemích, které jsou rovněž stíženy chudobou a sociálními nedostatky. Muslimské charitativní organizace jsou tak nedílnou součástí pomáhajících organizací. Krom toho existuje celá řada muslimských organizací, které se snaží pomáhat i v jiných sociálních oblastech, prakticky všude, kde je to třeba. Ve velké většině případů představují tyto muslimské charitativní organizace účinnou a dobrou pomoc pro potřebné skupiny obyvatel ohrožené nejen sociálním vyloučením, ale i ohrožené možnými sociálními problémy a nedostatky. Ovšem v některých případech jsou některé z těchto charitativních muslimských organizací zdrojem možné radikalizace svých členů v otázce víry. V současné době můžeme pozorovat zvýšený nárůst těchto charitativních muslimských organizací, především s ohledem na příznivý vývoj právní legislativy, která značně ulehčuje jejich vznik a registraci.

V důsledku historických okolností, které přineslo 11. září, se o muslimské organizace obecně (a tím i o islám) začalo zajímat větší množství obyvatelstva, a to v mnohem větší míře než dříve. Pozornost tak byla zvýšeně věnována i muslimským charitativním organizacím. V některých případech se totiž stávalo, že finanční prostředky určené původně na charitu skončily v rukou teroristů.¹¹⁴

Dlouhou dobu byly charitativní organizace chápány jako vynález Západu a západní civilizace a bylo považováno za typické, že pro jiné kultury není tato činnost typická, a ani ji nepovažují za nutnou. Situace se změnila s 11. zářím roku 2001, kdy se došlo k názoru, že některé charitativní organizace jsou napojeny na teroristické organizace. Svě místo tyto aktivity měly zejména v těch zemích, kde stát samotný nestačil a ani nemohl zajišťovat charitu a charitativní organizace ve svojí zemi. Násilí samotné a špatná ekonomická situace v jednotlivých zemích byly jakýmsi impulsem pro to, aby daly za vznik organizacím, které byly napojené na terorismus a násilí, jako je například Balkán v devadesátých letech minulého století. Některé teroristické organizace získaly pro svoji potřebu velké množství finančních prostředků, čímž došlo k tomu, že tyto peníze z teroristických akcí volně proudily prostřednictvím některých nadací. Docházelo tak k propojení bank a nadací, kudy peníze tehdy volně proudily. Nemůžeme však islámské nadace podezírat čistě z úvah o terorismu, protože větší část z nich se opravdu věnuje humanitárním aktivitám a sociální pomoci pro chudé a sociálně znevýhodněné občany. V současné době se některé neziskové a charitativní organizace liší podle zvyklostí v jednotlivých zemích.¹¹⁵

3.1 Islámská charita v dějinách

V islámu je všeobecná představa, která vysoce oceňuje sociální pomoc a sociální spravedlnost s důrazem na Boha, který je všemocný a slitovný, oproti tomu člověk jako takový je hříšný a k hříchu náchylný. Člověk je tak ve své podstatě pokoušen všemi smysly nejen smyslovými, a to ho nabádá ke zlému a k hříchu. Spása je pro věřícího

¹¹⁴ Srov. BERÁNEK, O.; ŤUPEK, P. *Dvoji tvář islámské charity*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. s. 7–10. *Quaestiones quodlibetales*. ISBN 978-80-7325-163-5.

¹¹⁵ Srov. BUREŠ, JAROSLAV. *Islámská charita v době globalizace*. *Google* [online]. 2006 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://www.google.com/search?q=Isl%C3%A1msk%C3%A1+charita+v+dob%C4%9B+globalizace&oq=Isl%C3%A1msk%C3%A1+charita+v+dob%C4%9B+globalizace&aqs=chrome..69i57.270j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8>

možná pouze skrze cestu k Bohu, který je všemocný a slitovný, a věřící tak musí kráčet na této stezce. Ideálem je tedy skálopevně věřící, který následuje Boha a věnuje se bohubilým činnostem, včetně charity. Je možné, že věřící z této pomyslné cesty buď sejdou úplně, nebo zčásti, a potom jsou zatraceni.

V islámu se setkáváme ve velké míře s dobročinností, a to zejména pomocí povinné almužny, tzv. zakátu, který je určen zejména potřebným chudým. Dobročinnost a pomoc chudým vychází přímo z islámského náboženství, neboť opravdový a věrný věřící na dobročinnost dbá, jelikož Bůh v ní spatřuje zalíbení a muslimovi samotnému se po smrti toto dobrodiní navrátí. Toto jednání, tedy dobročinnost, by ovšem v žádném případě nemělo vycházet z vypočítavosti a nekalého jednání věřící osoby.¹¹⁶ Dobročinnost je tedy v islámu vysoce ceněna, „*má být vykonávána aktivně, kolektivně a univerzálně.*“¹¹⁷ Muslimové se při své dobročinné pomoci řídí nejen svojí vírou, ale zejména tím, že je čeká po smrti odměna a také strach z Boha. Charita v islámu tak tedy vychází z náboženských pohnutek, ale je také inspirována spravedlností, která zprostředkovává vzájemnou harmonii mezi věcmi nebeskými a pozemskými. Almužna je v islámu dána i samotným Koránem, kde je zmíněna několikrát. Charita tedy přímo vychází z islámu, kdy islám je jedním z nejmladších monoteistických náboženství a Muhammad je označován za pečeť proroků. „*Islám se obrací nejen k věřícím, nýbrž k celému lidstvu.*“¹¹⁸

Islám je ve své podstatě náboženství míru. Proto to pro charitu znamená, že všechny lidské bytosti jsou si ve své podstatě rovny a se všemi má být zacházeno stejně podle všech práv a zvyklostí, které jsou jim od Boha připsány. Odmítá se jakékoliv sociální znevýhodňování, ať už skutky nebo slovy, které by mohlo poškodit či znevýhodnit člověka. Korán samotný popisuje komunitu muslimů jako tu nejlepší možnou, neboť islám je završením všech náboženství. Muslimové mají za povinnost dodržovat předepsanou etiku a morálku, kterou jim stanovuje Korán a jejich náboženství jako celek.¹¹⁹

Islámská charita je tedy ústředním tématem islámského náboženství od počátku dob jejího vzniku, a stejně tak se mění a vyvíjejí její podoby. Nyní k několika historickým

¹¹⁶ Srov. BERÁNEK, O.; ŤUPEK, P. *Dvojitá tvář islámské charity*, s. 28–29.

¹¹⁷ BUREŠ, J. *Islámská charita v době globalizace*. Google [online]. 2006.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 49.

¹¹⁹ Srov. Tamtéž, s. 49.

okolnostem, které daly za vznik islámské charitě jako takové, a které rozvíjely její charitativní organizace. Nejdříve se zaměřím na pojetí islámské charity ve středověku. Islámská charita je tu od počátku vzniku muslimského náboženství, a od počátku doby jejího vzniku je možné pozorovat různé myšlenky a názory na to, jak má ve skutečnosti fungovat. Je potřeba vzít v potaz některé historické okolnosti, které stály za vznikem muslimských charitativních organizací. Zdá se, že jedním z nejvýznamnějších a nejdůležitějších aspektů při vzniku muslimské charity byly tyto tři: sadaqua, zakát a wagfa. Ovšem v době středověku nebyl pro islámskou chartu jednotný název, který by ji blíže vymezoval a specifikoval, jak tomu bylo například v Byzantské říši, kde tou dobou existovaly i různé instituce na pomoc handicapovaným. V muslimském náboženství tou dobou se podobné instituce nevyskytovaly, neexistoval dokonce ani jednotný název a užívalo se velmi obecné pojmosloví. Islámská charita v době středověku byla ale velmi pestrá a měla mnoho rozličných podob, což dokládají nejrůznější památky, které se z této doby dochovaly do dnešních časů. Tyto památky se dochovaly především v písemné podobě, je možné je najít v podobě různých slovníků a příruček. Pokud se zaměříme na to, jak moc byly tyto poskytované služby rozsáhlé, je možné hovořit o tom, že se nacházejí především v centrech větších měst. Tyto služby ale existovaly i na vesnicích, především v podobě nemocnic či farností, které se zaměřovaly na pomoc potřebným a handicapovaným, i když je zřejmé, že se tyto osoby musely v co největší míře spoléhat zejména na přímou pomoc poskytovanou jejich blízkými a rodinou. Tato pomoc tak zůstala velmi výraznou, byť není zdokumentována písemnými ani hmotnými prameny tak, aby se dochovala do dnešní doby.

Poskytování charity ve středověkém muslimském světě znamenalo pro tehdejší věřící zejména přímé spojení s Bohem. Lidé se přikláněli k Bohu s prosbou o pomoc a doufali v její naplnění, a to pomocí různých cest a způsobů. Charita byla zprostředkovatelem pokání a novou a lepší cestou ke spojení se s Bohem. Nejvíce se proto charita využívala jako prostředek k pokání, což mělo zaručit lepší život. Užívalo se zejména při nějakém prohřešku způsobeném vůči morálce. V muslimském středověkém světě měla charita zvláštní postavení a věřilo se, že má určitou moc, například že může ochránit věřícího od jisté smrti. Proto mnozí muslimští vládcové tehdejší doby věnovali

nemalé finanční prostředky na charitativní účely, což jim mělo zajistit větší přístupnost a otevřenost vůči Bohu, ale i to, že mu budou více nakloněni.¹²⁰

3.2 Zakát

V islámském náboženství existuje peněžní forma, která umožňovala financovat různé muslimské charitativní projekty, nadace a fondy, kterou označujeme jako zakát, tedy arabsky očištění. Tuto formu chápeme jako jeden z pěti pilířů islámu, který by měl každý muslim dodržovat a respektovat. „*Jedná se o instituci almužny, jež se postupným historickým vývojem ustanovila jako náboženská daň z majetků a příjmů.*“¹²¹ Zakát, který lidé odevzdávají, může být použit na rozličné účely, nejvíce jako finanční pomoc pro ty, kteří to nejvíce potřebují, neboť jejich finanční či sociální situace jim nedovoluje zajistit si dostatečný obnos finančních prostředků, které by jim pomohly buď začlenit se do normální společnosti, nebo jim pomoci tak, aby se osoby v této společnosti udržely a zajistily si tak důstojný životní standard, ať už se jedná o formu stipendií pro studenty či jako pomoc například pro muslimské konvertity. Povinnost dávat zakát tedy přichází od samotného Boha a nařizuje věřícímu, který chce správně praktikovat, aby ji v nějaké jemu přínosné formě těmto ohroženým lidem poskytoval. Jedná se tedy pouze o to, aby muslim finančně zajistil nejprve sebe a svoji rodinu, a teprve z těchto přebytků financoval pomoc potřebným. Tento zakát vybírá buď stát, nebo muslimské nadace. Je na každém muslimovi, aby si přístup k těmto institucím sám zajistil.¹²²

Zakát je tedy jedním ze základních pilířů islámu, což znamená, že je to jakási forma dobročinnosti, která je spojením nejen této dobročinnosti, ale také výrazem vděčnosti. Má také svůj specifický duchovní rozměr, který dovoluje člověku dobrovolně se zbavit určitého finančního obnosu pro dobrou věc, kterou je pomoc druhým lidem, kteří to potřebují více než on sám. Jsou zde přítomny také významné morální a etické motivy, které tuto dobročinnost ospravedlňují a dávají jí tak nový, duchovní a náboženský rozměr. To je jeden z důvodů, proč pro slovo zakát neexistuje jednotný překlad ani

¹²⁰ Srov. ŽUPEK, P.; BERÁNEK, O. Aktivity a politický vliv islámských charitativních organizací - zkrácená verze: Vědecký projekt MZV ČR RM 01/02/07. *Mzv.cz* [online]. 2007, s. 45–47. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/390654/zkracena_verze_studie.pdf

¹²¹ KLAPETEK, Martin. Sociální projekty muslimských organizací v ČR: Social Projects of Muslims Organisations in Czech Republic. *2.tf.jcu.cz* [online]. 2008 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <http://www2.tf.jcu.cz/~klapetek/socialni.pdf>

¹²² Srov. Tamtéž, s. 101.

synonymum podobného významu. Je to proto, že slovo zakát spojuje všechny výše uvedené fakty v jedno. Jedním z významů slova zakát je čistota. Zakát má i svoji společenskou a humanitární hodnotu, která se v jeho významu významně uplatňuje.

Pokud tedy daný člověk vlastní určité materiální bohatství, mělo by jeho povinností dle výše uvedeného být ho spravedlivě rozdělit mezi potřebné, chudé a nemohoucí, což mu zaručí, že si nebude ponechávat něco, co mu svým vlastním způsobem nepatří. Pokud si tedy nechá svůj hmotný majetek celý a nerozdělí ho, dopouští se vlastně toho, že se neprávem obohacuje. Tento majetek je tedy nečistý a může svému majiteli přinést všemožné obtíže z toho plynoucí. Zakát tedy svým způsobem očišťuje vlastníka hmotného majetku, který se tím stává lepším, a to nejvíce duchovním směrem. Zakát tak očišťuje především jeho srdce, které se stává čistším a vroucnějším. Důležitý je také společenský aspekt zakátu. Tím, že jedinec daruje určitý materiální, a to jak hmotný, tak finanční dar dané osobě, která ho potřebuje, snižuje tak strádání celé společnosti. Pro dárce zakátu je naopak určitou výzvou, aby nabýval co největšího množství majetku, který by posléze mohl darovat potřebným.

Výše zakátu je individuální, měla by být ale ve výši zhruba dvě a půl procenta z celkové hodnoty majetku. Jak je zmíněno výše, zakát se poskytuje z přebytku, nevyžaduje se tedy od chudých a těch, které finanční prostředky a hmotné dary potřebují pro svoji vlastní potřebu a nemají tedy z čeho tento zakát poskytovat. Zanedbávání zakátu je bráno jako velký hřích a nezodpovědnost mezi všemi muslimy, přesto je neposkytnutí zakátu bráno i v ortodoxním islámu ne jako přímé bezvěrectví¹²³. Co se týče historického hlediska, určitá forma almužny už byla zavedena za života proroka Muhammada. Odváděním určité formy daně bylo bráno jako příslušnost k muslimskému náboženství.¹²⁴

Zakát je nařízením od samotného Boha a je jedním ze základních pilířů islámu. Proto by toto nařízení měli respektovat všichni muslimové. Pokud je stanoveno minimum toho, jakou částku by měl muslim na zakát poskytovat, horní hranice už nastavena není. Může tedy, pokud tento hmotný či finanční přebytek má, poskytnout více než dvě a půl procenta z celkového příjmu majetku.¹²⁵

¹²³ Srov. ALMUŽNA (ZAKÁT). *Islamweb.cz* [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/elknihovna/zni/almuzny.htm>

¹²⁴ Srov. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*, s. 33.

¹²⁵ Srov. ALMUŽNA (ZAKÁT). *Islamweb.cz* [online].

Islámská ekonomie se začala rozvíjet zejména studií napsanou Muhammadem Mannem v roce 1970. Co se týká zakátu, zdůraznil ve své studii její přímou propojenost s rituální modlitbou, z čehož odvozuje povinnost této povinné platby pro každého věřícího. Mann ve své studii zavádí novou myšlenku, že v nové době by měl být zakát placen i z nových druhů jmění, jako je například nájemné.

3.3 Muslimové a křesťanství

Je zřejmé, že muslimové jsou obecně přesvědčení, že křesťané nejsou schopni pochopit principy islámu, a naopak křesťané jsou přesvědčeni, že muslimové nechápou a nejsou schopni pochopit křesťanství. Navzdory tomu prorok Muhammad věřil, že Bůh sám sesílal na zemi různé proroky, z nichž čtyři z nich, a sice Abraham, Mojžíš, David a Ježíš, jsou velmi významní. Dokonce je nazývá v Koránu tzv. lidmi knihy, nebo také jako vedení. Tito výše uvedení proroci sepsali své přesvědčení do knihy a hlásali je svým přívržencům, proto také nesou označení lidé knihy.

Zpočátku svého kázání prorok Muhammad často citoval a dovolával se svědectví židů a křesťanů a byl přesvědčen, že zjevená pravda v Bibli odpovídá i jeho zjevením. Když tomu křesťané a židé odporovali, obviňoval je z toho, že tato svatá slova překrucují. Postupem času docházel k jinému závěru (aniž by blíže zkoumal skutečný obsah Bible), že ta pravá a zjevená pravda je skutečně a pouze jedinečně v Koránu, což hlásal mezi svými přívrženci. Ti sice plně věřili prorokovým slovům, ale po jeho smrti pocítili potřebu blíže zkoumat zmíněné jiné proroky, jejich život a skutky. I právě proto nahlédli do Písma svatého a došli k závěru, že tam zjevená pravda není již pouze překroucená, ale zcela odlišná. Když se ptali konvertitů od křesťanství k islámu, aby zjistili, kde se nachází pravda, byli ujištěni, že obsah Bible odpovídá veršům z Koránu. Proto jim uvěřili, neboť měli větší důvěru v konvertity než v křesťany.¹²⁶

Odlišnostmi mezi křesťany a muslimy se zabýval i II. vatikánský koncil, který konkrétně postoje křesťanů k muslimům řešil. Tento koncil konstatoval, že obě náboženství mají mnoho vzájemně společných prvků. Také se vyjádřil k tomu, že i přes některé zjevné odlišnosti a rozdíly mají být muslimové chování v úctě a všeobecné důstojnosti, zároveň vylučuje jakékoliv projevy násilí ať už z jedné, tak z druhé strany. To, že má islám s křesťanstvím mnoho společných prvků, je nepochybné a zjevné. Přesto

¹²⁶ Srov. MUSIL, A; ŽDÁRSKÝ, P. ed. *Ze světa islámu*, s. 217–218.

je zde možné najít řadu rozdílů, které mezi oběma náboženstvími panují. Muslimové sice obecně uznávají Ježíše jako jednoho z proroků, rovněž mají v úctě Marii a její čistotu, přesto se domnívají, že pečeti proroků, tedy tím jediným správným prorokem, je právě Muhammad. Křesťanští učitelé tak docházejí k závěru, že co se týče muslimů a křesťanů, uznávají jednoho Boha, ale křesťanské poznání Boha jako Otce, Syna a Ducha svatého převyšuje poznání, ke kterému došli muslimové. Přesto křesťané chovají úctu k muslimům a k jejich náboženství, a za každou cenu se snaží o to, aby každé z velkých monoteistických náboženství bylo především náboženstvím míru a lásky.¹²⁷

¹²⁷ Srov. CAJTHAML, M., P. DVOŘÁK, D. HEIDER, E. KRUMPOLC, T. MACHULA, D. D. NOVOTNÝ a C. V. POSPÍŠIL. Křesťan a islám. *Hesperion* [online]. 2016 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: https://www.ado.cz/wp-content/uploads/2019/08/krestan_a_islam.pdf

4 Charakteristika čečenské společnosti

„Čečenci jsou jedním z nejstarších a autochtonních etnik Kavkazu.“¹²⁸ Mluví čečenským jazykem, který patří do skupiny kavkazské jazykové skupiny. Čečenci nazývající sami sebe Nochči osídlili Čečensko i jiné oblasti. Předkové dnešních Čečenců osídlili krajinu již dávno, první zmínky o nich nalezneme již od 7. století. Jejich mentalitu ovlivnil zásadním způsobem život v horách, který měl za následek spoustu různých specifíků jejich způsobu života. Jednou ze zvláštností jsou hospodářské vztahy. Čečenci v horách měli zemědělské hospodářství, které nepočítalo s nucenou prací. Hory nabízely Čečencům veškeré zaopatření, které potřebovali ke svému životu, ať už se jedná o zemědělské plodiny nebo chov skotu. Vzhledem k tomu, že byli neustále ohroženi výpady turkickými kmeny, museli být neustále ve střehu. Proto se na svoji obranu začali postupně seskupovat do skupin tzv. domobrany, která si kladla za cíl je před těmito nepřáteli ochránit. Vesnice, kde tito horalové žili, tak byly připraveny na nájezdy těchto kmenů a horalové byli přírodně vyzbrojeni. Například v každé vesnici byla věž, kam se mohli seběhnout v případě napadení na svoji ochranu. Mentalitu horalů utvářely především dvě věci. Za prvé se museli neustále bránit případnému napadení, a za druhé museli neustále bojovat s drsnými přírodními podmínkami, které jim poskytovalo horské prostředí.¹²⁹

„Čečenci v průběhu dějin neměli stát, neměli panovníky.“¹³⁰ Jediným takovým pokusem, kdy se Čečenci snažili o vytvoření státu, skončil neúspěšně. Jednalo se o království Simsir ze 14. století, které odstranil vládce Tamerlán. V důsledku neustálých bojů se většina Čečenců přestěhovala do hor, kde bylo sice hodně pastvin pro dobytek, ale velmi málo orné půdy. Ti Čečenci, kteří osídlili nížiny, se intenzivně věnovali rolnictví. Čečenci, kteří se přestěhovali do hor, měli zcela odlišný způsob života, který vylučoval feudalismus nebo feudální stát. Čečenci, kteří obývali velehory, byli proto značně izolováni a vznikala malá horská společenství, která se dělila na rozdíl od jiných především na tzv. tukchumy (rody, klany) a dle principu rodového na tzv. tejpy (rody, klany). Tyto tejpy jsou většinou tvořeny lidmi navzájem příbuznými a většinou z jednoho místa, z jedné vesnice. Naproti tomu v nejstarších a nejvážnějších tejpách je vzájemné příbuzenství spíše raritní, a to kvůli neustálému stěhování jejich členů. Tejpy se dělí

¹²⁸ SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 23.

¹²⁹ Srov. Tamtéž, s. 24–25.

¹³⁰ Tamtéž s. 25.

na gary (větve), gary se pak dělí na nekje (patriarchální rodiny) a na dözaly. Nejvážnější z nich je tzv. kam, což znamená národ.

Jedním z nejdůležitějších úkolů tejpů byla obrana půdy. Aby se zvětšil počet těchto obránců, byli do těchto tejpů přibíráni i cizinci, což znamenalo, že docházelo k míšení. V tejpech vládne soudržnost a jedním z nejdůležitějších prvků je čest a její ochrana. V klanu měla hlavní slovo tzv. rada stařešinů, která řešila ty nejvážnější otázky a měla mezi Čečenci velkou váhu.¹³¹

Přítomnost Čečenců na Kavkazu je známa již dlouho a existuje o nich jen málo písemných pramenů, které by se dochovaly před středověkem. Můžeme se o nich dočíst například v arabských, gruzínských a kyjevských kronikách. V čečenské kultuře mají své nezastupitelné a pevné místo především čest a pohostinnost, je zde propracovaná síť norem a povinností známá jako nokhchalla. Vzhledem k tomu, že se o Čečencích dochovalo velmi málo historických písemných pramenů, existuje zde něco jako lidová paměť, který byla až donedávna základem čečensko-historického vědomí. Čečenci dlouho odmítali nadvládu panovníků či jakoukoli formu této vlády a ohrazovali se proti hierarchiím. Navzdory tomu existovala raně středověká vainakhská království, stejně jako krátká mezidobí v desátém až dvanáctém století, a až ve století šestnáctém se v čečenské společnosti počala utvářet seskupování do tejp, které žily vzájemně rovnoprávně a rovnocenně. Sami Čečenci dodávají, že žili jako vlci.

Zvláštní místo má v čečenské kultuře pojem svoboda, který se objevuje i v samotném jejich pozdravu, který se nejčastěji překládá jako vstup do svobody. Tento pojem v sobě ale zahrnuje mnohem širší představy o míru a blahu jako takovém, pojí se s myšlenkami svobody a tradiční rovnosti. Nesčetné etnické skupiny severního Kavkazu sdílejících mnoho společných mýtů a praktik se spojily, aby vytvořily společnou náboženskou tradici, která nakonec konvertovala k islámu. Intenzita příslušnosti k tomuto náboženství se liší krajinu od krajiny, má svá konkrétní specifika v každém jednotlivém regionu země.¹³²

I po téměř sedmdesáti letech vlády režimu, který vytrvale hlásal ateismus, se nepodařilo získat tento postoj pro obyvatele severního Kavkazu. Praxe a rituály islámu byly i nadále udržovány a byly prakticky nedotčeny nikým a ničím. Pro všechny severní

¹³¹ Srov. SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 26–29.

¹³² Srov. WOOD, T. *Chechnya: The Case for Independence*. New York: Verso, 2007. s. 11–13. ISBN 978-1844671144.

Kavkazany, ať už jsou věřící nebo ne, je islám i nadále základním pilířem jejich každodenního života. V minulosti, kdy se sovětský režim snažil islám eliminovat, stavěl svoji tezi na tom, že přežití islámu je dáno zejména jeho historickou rolí v národní minulosti. Částečně to byla pravda, částečně došlo k tomu, že mladá kavkazská inteligence, i když brala islám vlašně, chápala islám jako součást národního dědictví. Je potřebné brát v úvahu pojem národní identity, která zaručuje, že islám není pouze prvek národního dědictví, ale že islám je neoddelitelným aspektem jedné národní identity. Z historického hlediska sloužil Kavkaz svým geografickým uspořádáním jako přirozená bariéra před ruskou expanzí, ale tato bariéra byla tvořena i lidmi, kteří zde žijí. Není proto žádným překvapením, že islám vstupuje prakticky do každé stránky běžného každodenního života a jeho všudypřítomnost není proto žádným překvapením. Islám je tak zejména na severním Kavkazu všudypřítomný jak v horských oblastech, tak v nížinách nebo průmyslových centrech měst.

Největší roli v posledních dvou stoletích hrála na Kavkaze především sufitská forma islámu. V důsledku sovětské periody se ukázalo, že ani během komunistických represí nebyl islám zničen a potlačen, ale že jeho působení na Kavkaze je trvalé. Vliv a působení islámu je především v několika posledních letech stále intenzivnější a je možné pozorovat vzrůstající vliv, který islám má především na náborové vzdělávání a samosprávu. Je zde snaha především udržet intenzivní vliv náboženství prostřednictvím obrácení nevěřících obyvatel na víru formou náboženské výuky. Také se tento vliv uplatňuje při vybírání daní a samotné správě práva šaría. Podle některých informací většinu nových neformálních skupin a politických stran tvoří buď oddaní členové, následovníci, nebo sympatizanti tariquatu.¹³³

Kavkazané jsou často popisováni zejména očima cizinců jako divoši, zbojníci a násilníci. V samotné kultuře Kavkazanů existuje mnoho specifik. Jedním z nich je odlišné chápání některých pojmů, jako je například tzv. džigita, což je označení pro krádež, která byla a je považována za nedůstojnou. Oproti tomu situace, ve které byl násilím odebrán majetek mužem muži stejně silnému nebo silnějším, bylo toto považováno za projev mužnosti a síly. Na Kavkaze byly obvyklé vzájemné roztržky mezi vesnicemi, časté bylo také soupeření o moc demonstrované výkupným a násilným braním

¹³³ Srov. AVTORKHANOV, A. et al. *The north caucasus barrier: The Russian Advance towards the muslim world*, s. 201–202.

zajatců. Dochovaly se zmínky o tom, že byly velmi časté krvavé boje mezi jednotlivými vesnicemi, které nezřídka skončily zabitím a aplikováním tzv. krevní msty.

Členové jednotlivých tejp mezi sebou do dnešních dnů často soupeří a panuje mezi nimi rivalita, která měla za následek, že si muži takto často dokazovali vlastní sílu a mužnost. Vysoce ceněná byla tak síla a udatnost, i přesto, že mezi jednotlivými klany panovaly často spory. Podle míry odvahy se posuzovala celá vážnost jednotlivého klanu. Mezi Čečenci hraje důležitou roli znalost jejich vlastních předků, dodnes znají až osm generací svých předků či příbuzných. Pokud se v minulých generacích objevil někdo nečestný a nehodný dobrého jména klanu, považuje se to za velkou neúctu a ostudu až do dnešních dní. Pokud se však v minulosti objevil předek, který prokázal velkou odvahu a některé dobré mravní ctnosti, je to důvod k hrdosti.¹³⁴

¹³⁴ Srov. SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 30–32.

5 Dopad sociální práce na uplatnění sociálních práv v Čečenské republice

Pokud se hovoří o lidských právech v Čečensku, je potřebné se jimi zabývat ve své komplexnosti a celistvosti. Zejména brát v potaz krvavé konflikty, kterými si tato země na Kavkaze v minulosti pošla, a které ji nepochybně poznamenaly. Dá se říct, že každá válka je svým způsobem plejádou a přehlídkou lidského utrpení, a to ze všech možných stran a úhlů pohledu.¹³⁵ Stabilita v regionu zmítaném válkou v mnoha ohledech závisí na vedení země, od roku 2007 konkrétně na jejím prezidentovi Ramzanu Kadyrovovi, který se stal prezidentem právě po dovršení hranice třiceti let. Po skončení války se země doslova z prachu a popela postavila v moderní metropoli, což je dnes patrné zejména na jejím hlavním městě, Groznyj.

Existují ale i hlasy, které označují nynější křehkou stabilitu v regionu vykoupenou násilným odstraněním opozice včetně vybudování soukromé armády, která je Kadyrovovi k dispozici. Kadyrov sice započal mírovou politiku v zemi, přesto se stal na mezinárodní scéně, zejména u lidsko-právních organizací, velmi kontroverzní postavou. Ve své zemi se snaží uplatňovat muslimské zákony. Vyzval například muže, aby si brali až čtyři ženy, neboť jim to tak povoluje jejich víra, což ale nemá nic společného se zákony Ruské federace, které v zemi stále oficiálně platí.¹³⁶ Zdá se, že Rusko vynakládá na poválečný rozvoj regionu nemalé finanční prostředky, za které se doslova revitalizuje celá země. Přesto bezpečnostní situace v regionu není zdaleka tak ideální, jak ji Kadyrov vykresluje, stále se musí potýkat s teroristickými útoky radikálů, zejména na severu země. V důsledku těchto jevů je otázka lidských práv otázkou velmi potřebnou a nutnou.¹³⁷

¹³⁵ Srov. SOULEIMANOV, E. Situace lidských práv v Čečensku. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. 2005 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/lidska-prava-v-cecensku.pdf>

¹³⁶ Srov. U.S. Sanctions Kadyrov Associates Over Human Rights Abuses: Treasury Department sanctions six companies and five individuals under Magnitsky Act. *The Moscow Times* [online]. 2020 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://translate.google.com/translate?hl=cs&sl=en&u=https://www.themoscowtimes.com/2020/12/10/us-sanctions-kadyrov-associates-over-human-rights-abuses-a72320&prev=search&pto=aue>

¹³⁷ Srov. Ramzan Kadyrov: ruský satrapa na Kavkazu, který pokouší Putinovy nervy. *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/putinovi-muzi-ramzan-kadyrov.A150609_065320_zahranicni_vez

Na severním Kavkaze se odjakživa neexistovaly státy v pravém slova smyslu. To samé platí o nějaké formě státního zřízení. V důsledku toho není možné hovořit ani o nějaké z forem vymáhání práva. V podstatě se dá říct, že toto stejné je možné říci i o vlivu a uplatňování islámu, který byl v horských oblastech jenom málo rozšířen. Fungovalo zde pouze tzv. adaptové právo, na které dohlížely místní kmeny. Je zvláštním paradoxem, že navzdory nefungování typického státu tak, jak je známý, fungovaly tyto společnosti i tak velmi dobře, a to formou nepsaných norem a pravidel, které fungovaly stejně dobře jako psané normy a legislativa. Nedochovalo tak k chaosu ve společnosti, která byla založena na tom, že prvořadě bylo důležité zachovat si čest v očích druhých. Krevní msta tak byla vytvořena proto, aby ve společnosti nezavládl chaos a nestabilita.¹³⁸

Dříve se v tradici Čečenců používala k uplatnění dýka (v minulosti to nemohla být střelná zbraň), dnes tomu bývají nejrůznější jiné prostředky. Pokud nějaký klan utrpěl urážku, poté se stařešinové tohoto rodu sešli aby, vyhlásili krevní mstu. Tito stařešinové následně určili ty osoby, které měly vykonat krevní mstu, v některých případech se mohlo jednat i o více osob. Mohly nastat i ty situace, že krevní mstu vyhlášovali všichni muži příslušného klanu. Takto uplatňovaná krevní msta mezi jednotlivými rodinami mohla trvat i několik desetiletí nebo staletí. Specifikem krevní msty je i ta skutečnost, že samotná krevní msta nezná promlčení. Pokud člen rodu udělá přestupek vůči mravnosti, a to tak, že tím zostudí rodinu, nemusí se vždy jednat o uplatnění krevní msty, ale daného člena může rodina či klan ze svého kolektivu také vyloučit.¹³⁹

U horalů na Kavkaze existuje zvláštní pojetí cti jako takové. Vysoce ceněna byla často až iracionální odvaha a také postoj, který znamenal, že horalé budou za každých okolností bránit čest sebe a své rodiny. Krevní mstu doprovázelo a doprovází řada zvláštních rituálů. Bylo zvykem, že pokud byla nad někým člověkem uvalena krevní msta, předávala se symbolicky beraní hlava. Klan, ve kterém se viník nacházel, ho pak mohl buď dobrovolně vydat, nebo se za něho postavit. V tom případě museli všichni muži v klanu počítat, že krevní msta se rozšíří na všechny muže klanu, nejen na viníka. V důsledku toho se často stávalo, že celé široké rodinné klany rozprodávaly svůj majetek a odstěhovaly se do cizí země, aby tak zabránily tomu, že se krevní msta přesune na celý klan a širší rodinu.

¹³⁸ Srov. SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 31–32.

¹³⁹ Srov. DRTILOVÁ, K. Krevní msta v Čečensku. *Český rozhlas plus* [online]. 2008 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/krevni-msta-v-cecensku-6632048>

Pokud se muž rozhodl k tomu, že uskuteční krevní mstu, nesměl mít styk se ženou, nemohl si holit vousy a opustil rodinu, čímž dokázal, že jeho jediným životním cílem je nyní msta. Návrat do společnosti po uskutečnění krevní msty tak znamenal patřičnou oslavu a radost příbuzných mstitele. V Čečensku se, na rozdíl od jiných částí Kavkazu, smí mstít i žena.¹⁴⁰

Je důležité se zamyslet nad tím, zda je vražda ze cti v podstatě morálním aktem či ne. Jak tvrdí Friedrich Nietzsche, existují různé druhy morálek, například morálky, které mají ospravedlnit svého původce před sebou samým, morálky, kterými se chce svůj původce pomstít, a obecně tvrdí, že morálky jsou jen „posunkovou řečí afektů“. Každá morálka je důležitá v tom, že na nás vytváří nátlak.¹⁴¹ Pojem dobrý a zlý jsou dvě protichůdné hodnoty, které mezi sebou svádí neustálý a nekončící boj.¹⁴² V katechismu katolické církve je možné nalézt, že vražda je smrtelným hříchem, který odvrací člověka od Boha, a to tím, že jeho spácháním se člověk odvrací od Boha a spěje k nízkým potřebám. Je napsáno, že „*Hříchem smrtelným je skutek, který má za předmět závažnou věc, je spáchán s plným vědomím a svobodným souhlasem.*“¹⁴³ Smrtelný hřích je brán jako hřích, který musí být spáchán svobodně a s plným vědomím. Důsledkem smrtelného hříchu je ztráta lásky a boží milosti. Vinu, se která je spáchána tzv. smrtelný hřích, mohou zmírnit některé skutečnosti, například hnutí mysli, vášně, vnější nátlak nebo patologické poruchy. Pokud není smrtelný hřích napraven účinnou lítostí a Božím odpuštěním, je důsledkem vyloučení z Božího království a věčným zatracením v pekle. Navzdory tomu tíhu hříchu nemohou posoudit lidé, ale pouze sám Bůh.¹⁴⁴

Co se týká islámu, vraždám ze cti se věnuje i Korán, a to v súře Kráva, kde se můžeme dočíst: „*Vám, kteří věříte, jest předepsán zákon krevní msty za zabití: muž svobodný za muže svobodného, otrok za otroka, ženu za ženu. A bude-li komu sleveno něco bratrem jeho, pak nechť následován je zvyk uznaný a budiž zaplacení přijato s dobrou vůlí.*“¹⁴⁵ Z uvedeného textu vyplývá, že vražda je zde opět těžkým hříchem,

¹⁴⁰ Srov. SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 32–35.

¹⁴¹ Srov. NIETZSCHE, F. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 1996. s. 383–385. ISBN 80-85974-12-6.

¹⁴² Srov. Tamtéž, s. 361–368.

¹⁴³ KATECHISMUS KATOLICKÉ CÍRKVE: Církevní schválení České biskupské konference. *katolik.cz* [online]. 1995 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/feeling/library/KKC.pdf>

¹⁴⁴ Srov. Tamtéž.

¹⁴⁵ *Korán*, 2:178.

za který by měl každý nést svoji odpovědnost. Dále je možné se dočíst v Koránu: „*Kdokoliv zabije úmyslně věřícího, bude jeho odměnou peklo a bude v něm nesmrtelný. A Bůh se naň rozhněvá a prokleje ho a připraví mu trest strašlivý.*“¹⁴⁶ V islámském trestním právu existují činy, které jsou páčány proti tělesné integritě, a to záměrně nebo z nedbalosti. Do těchto činů se řadí i vraždu. Jedná se o tzv. *quisas*, který znamená rovnocenné postižení osoby, tedy jedná se o odplatu té osoby, která byla tímto trestným činem postižena. Toto je ovšem praktikováno pouze na trestné činy proti tělesné integritě, na jiné závažné činy se toto nevztahuje. *Quijas* je součástí práva šaría.¹⁴⁷

Závěrem je možné konstatovat, že ačkoliv v dnešním světě jsou vraždy ze cti na Kavkaze již víceméně na ústupu, stále přetrvávají v některých podobách dodnes.¹⁴⁸ Žena je v kavkazské společnosti objektem velké úcty a nesmírné vážnosti. Žena je spojena s tím, že je jí projevována úcta a vážnost, která pramení z toho, že čečenské teipy se islamizovaly teprve v nedávné době. Vyzdvihovány jsou pozitivní vlastnosti každé ženy. Je velmi dbáno na veřejné mínění, které jednotlivé charakterové vlastnosti jednotlivých žen posuzuje. Z toho plyne, že je pro muže velkou urážkou, pokud je mu naznačeno, že jeho povahové vlastnosti jsou lepší než povahové vlastnosti jeho ženy. V minulosti, ale platí to i dnes, platily zvláštní kodexy chování, které například nedovolovaly dotknout se ženy, a muž, který se ženy dotkl, konkrétně její dlaně, si ji pak musel vzít za ženu. Pokud ho dívky nechala a dlaň spustila, znamenalo to, že se sňatkem souhlasí. Pokud však reálně ke sňatku nedošlo, bylo toto považováno za velkou hanbu, a daná žena mohla být potrestána ze strany svých příbuzných, a to až formou její vraždy.

Úcta k ženě v Čečensku je ale velmi zvláštní a má spoustu svých osobitých specifíků, které jsou odlišné od jiných zemí a kultur. To se týká zvláště různých rituálů, zejména svatebních zvyků a obyčejů, které jsou odlišné od jiných kultur. Specifikem se stalo rovněž tzv. unášení nevěst, které má spoustu svých specifíků a rituálních zvláštností. Ženy bývaly často unášeny svými manželi do odlehlých horských oblastí a každá žena s tím víceméně souhlasila, protože kdyby od manžela utekla a vrátila se tak do rodného domu, znamenalo by to, že je poskvrněná, a tato samotná skutečnost by mohla vést k již zmíněné krevní mstě.¹⁴⁹

¹⁴⁶ *Korán*, 5 95,93.

¹⁴⁷ Srov. OSINA, P. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012. s. 88–89. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-13-7.

¹⁴⁸ Srov. SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 36.

¹⁴⁹ Srov. SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 43–45.

Co se týče práv žen na Kavkaze, zdá se, že se jejich situace neustále zhoršuje, což dokládají některé lidsko-právní organizace. Postavení žen na Kavkaze se liší od ostatních částí Ruska, a to zejména specifickou religiozitou a také tím, že je zde velká role tradičních obyčejových zvyklostí. Zdá se, že jedním z největších problémů je polygamie, která je v těchto oblastech velmi rozšířeným fenoménem pramenícím z tradičního náboženského pojetí. V Čečensku Ingušsku, pokud dojde k rozvodu, zůstávají děti v péči otce, nikoliv matky. I přesto, že v Čečensku by měly platit zákony Ruské federace, jsou často nerespektovány, a většina obyvatel se nadále odvolává na právo šaría. Jedním z dalších specifík je téma domácího násilí, ke kterému samozřejmě dochází i v Čečensku. Dochází ale k tomu, že postižené ženy a jejich rodiny zřídka v takovýchto situacích kontaktují příslušné úřady či policii. Uplatňují se zde neustále prvky práva šaría a adatu, tedy nedojde vždycky k vymáhání práv ruskými zákony. Pokud se ale žena obrátí k soudu a požaduje uplatňování svých práv, nezřídka se stane, že ani po rozhodnutí soudu nejsou tato práva naplněna. Ženy se tak často obracejí na lidsko-právní organizace, které v zemi působí, s prosbou o pomoc. V těch ale pracují převážně ženy, a tak jsou i nadále ohroženy ze strany ostatních obyvatel, neboť jsou často vystaveny nátlaku vlády, která tyto organizace nepodporuje.¹⁵⁰

Samotný islám považuje rodinu za velmi důležitou a přisuzuje jí zvláštní postavení a funkci. Zároveň stanoví přesná pravidla, podle kterých se má rodinný život uskutečňovat. Náboženství, kterým islám je, nakazuje muslimům, aby uzavírali manželství s pocitem soucitu a milosrdenství. To se týká i mezilidských vztahů s ostatními lidmi. Rodina má dávat lidem pouto jistoty a je velkou životní hodnotou, kterou je třeba v životě udržovat a nadále rozvíjet. Rodina je, podobně jako v křesťanství, základní jednotkou společnosti. Důraz je kladen na sirotky a vdovy, které je třeba chránit, a to také pomocí charit a charitativních činností. Rodinné právo má svoji oporu v Koránu, který udává přesné pokyny a příkazy, jak se má toto právo uplatňovat.¹⁵¹

Samotný Korán hovoří o ženách takto: *„Vy, kteří věříte! Není vám dovoleno získávat ženy jako dědictví proti vůli jejich; neutiskujte je jen proto, abyste si mohli odnést část toho, co jste jim dříve darovali, leda že by se dopustily zjevné hanebnosti. A zacházejte s nimi podle zvyklostí uznaných! Jestliže k nim cítíte odpor, je možné, že cítíte odpor*

¹⁵⁰ Srov. ŽENSKÁ PRÁVA NA SEVERNÍM KAVKAZE. *Člověk v tísni ČR* [online]. 2016 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/zenska-prava-na-severnim-kavkaze-2993gp>

¹⁵¹ Srov. OSINA, P. *Základy islámského práva*, s. 59–60.

*k něčemu, do čeho Bůh vložil velké dobro.*¹⁵² Z tohoto textu vyplývá, že ženám je v islámu prokazována zvláštní úcta a zvláštní postavení. Přesto se i v této zemi setkáváme s domácím násilím, které je zpravidla uvnitř rodin, a málokdy se dostane na veřejnost či k řešení u státních institucí.

Přesto všechno má Čečensko mnoho dalších specifíků. Jedním z nich je i to, že se vláda spolu s Ramzanem Kadyrovem snaží zavést dohled nad veřejným pořádkem, ke kterému patří také jeho vyzývání, aby ženy nepoužívaly mobilní telefon a povinně si zakrývaly vlasy šátkem. Krátce po svém zvolení v roce 2007 začal Kadyrov sdělovat veřejnosti roli, kterou by podle něho měly ženy hrát v čečenské společnosti. Otevřeně tvrdil, že ženy jsou podřadné svým mužům a mají se tak stát jejich majetkem. Také uznal polygamií za legitimní, a to i když toto nařízení odporuje zákonům Ruské federace. V roce 2007 prohlásil Kadyrov v televizi, že očekává od žen ve státních institucích povinné nošení šátků. Pokud žena šátek na hlavě neměla, byl jí odepřen přístup do některé ze státních institucí.

V roce 2010 se problematika nošení šátků dostala na půdu Rady Evropy, kde byla předložena zpráva od zvláštního zpravodaje v Čečensku. Ve zprávě mimo jiné stojí, že ženy, které nenosily šátek, byly veřejně ponižovány, a to i ve státní televizi. O právu na nošení vlastního oděvu hovoří Článek 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, kde se píše, že má každý právo rozhodovat o svém oděvu, protože je Rusko povinno tuto listinu akceptovat. Z výše uvedeného vyplývá, že politika, která ukládá povinnost nosit muslimský oděv, nemá žádnou oporu v zákoně, a i přesto ji Kadyrovova vláda násilím uplatňuje.¹⁵³

Z výše uvedeného vyplývá, že problematika lidských práv, která se týká práv žen, je v zemi, jako je Čečensko, sporná, a je právem neustále pod kritikou lidsko-právních organizací.

Mezinárodní a lidsko-právní organizace v Čečensku jsou velmi diskriminovány a jejich samotná činnost je do velké míry omezena, někdy téměř až znemožněna. Tyto organizace by totiž mohly přinášet zprávy a mapovat situaci na celém území, což by

¹⁵² *Korán*, s. 4:19.

¹⁵³ Srov. "You Dress According to Their Rules": Enforcement of an Islamic Dress Code for Women in Chechnya. *Human Rights Watch* [online]. 2011 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/report/2011/03/10/you-dress-according-their-rules/enforcement-islamic-dress-code-women-chechnya#12/10/us-sanctions-kadyrov-associates-over-human-rights-abuses-a72320&prev=search&pto=aue>

znamenal, že by se mezinárodní společenství mohlo dostat k informacím, které pro ruské úřady nejsou přijatelné. Ruská vláda si stojí za svým tvrzením, že se situace v regionu do velké míry stabilizovala, a humanitárních a lidsko-právních organizací tak již v zemi není třeba. Ruská vláda proto opakovaně brání těmto organizacím v jejich činnosti a působení na území země, zřejmě z obavy týkající se mapování nechtěných incidentů, které by na ni vrhaly špatné světlo. Přesto na území Čečenska působí například někteří experti z řad Rady Evropy a je zde zřízeno Středisko pro ochranu lidských práv Memoriál, byť jim představitelé Ruska neumožňují plnohodnotně pracovat.

Rada Evropy na svém shromáždění již několik kritizovala postoj Ruska v oblasti lidských práv v Čečensku. Přesto se jí ze strany Ruska dočkalo odpovědi, která označila Radu Evropy jako podporovatele terorismu. Mezitím Rusko zablokovalo všechny rezoluce Komise OSN pro lidská práva. Ani přes to se však zastavit diskuze na téma lidských práv v Čečensku ani přes tyto kroky nepodařilo. Několik civilních obyvatel Čečenska podalo žalobu týkající se lidských práv k mezinárodnímu soudu do Štrasburku a se svými požadavky u soudu uspělo. Dokonce jim bylo vyplaceno odškodné.

Reakcí Čečenska na tuto skutečnost bylo opětovně zahájení násilí proti určité skupině obyvatelstva. Nově se okruh diskriminovaných osob rozšířil i na právníky a aktivisty, kteří podobné kauzy týkající se potlačování lidských práv mohou dostat do širšího povědomí okolních států, nebo je mohou přímo vynést na Západ.¹⁵⁴

Organizace Human Rights Watch uvedla, že policie v Čečensku provedla nezákonné zadržování, mučení a týrání osob o kterých se domnívala, že jsou homosexuálové či bisexuálové. Ruské orgány by měly ve věci učinit patřičné kroky vedoucí k nápravě, prozatím se to ale neděje. Policie v Čečensku zřejmě opakovaně zneužívá svých pravomocí k tomu, aby trestala ty osoby, které mají jinou než heterosexuální orientaci, a počet těchto případů raketově narůstá.¹⁵⁵ Organizace Human Rights Watch proto systematicky dokumentuje ty případy, kdy prokazatelně došlo k násilí ze strany čečenských pořádkových sil proti lidem s odlišnou sexuální orientací.¹⁵⁶

Homosexualita je na Kavkaze tabuizována, neboť poškozují čest celé rodiny. Lidé s odlišnou sexuální orientací jsou proto nuceni se skrývat a svoji orientaci tajit, neboť jim

¹⁵⁴ Srov. SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 245–268.

¹⁵⁵ Srov. Russia: New Anti-Gay Crackdown in Chechnya: Police Detain, Torture Men in Grozny. *Human Rights Watch* [online]. 2019 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2019/05/08/russia-new-anti-gay-crackdown-chechnya>

¹⁵⁶ Srov. Tamtéž.

hrozí násilí nejen od místních úřadů, ale i ze strany vlastní rodiny. Tito lidé se tak scházejí pouze v uzavřených komunitách, kde se mohou cítit bezpečněji než před zraky úřadů a vlastní rodiny.¹⁵⁷

Homosexualita jako taková je v rozporu s Koránem, ve kterém se píše o Lotovi a jeho rodině, které Bůh trestá za jejich deviantní chování. „*A hle, pravil Lot lidu svému: „Zdaž budete se oddávat nemravnosti, již před vámi se žádný na světě tomto nedopustil? Vždyť vy z vášně své k mužům vcházíte místo k ženám! Vy věru jste lid, jenž všechnu míru překračuje...!*“¹⁵⁸

Co se týče Kavkazu, dostáváme poslední dobou zprávy, které utvrzují v tom, že jsou homosexuální lidé podrobováni násilným represím, násilí a mučení, a to jak ze strany státních úřadů, tak nezdědka ze strany vlastní rodiny. Tyto aktivity mimo jiné mapuje organizace LGTB Network, která tuto situaci zdokumentovala v roce 2017. Podle této organizace jsou homosexuální muži a ženy násilím zadržováni na území Čečenska, rovněž jim byly zabaveny všechny doklady, které měly tou dobou u sebe. Mluvčí Ramzana Kadyrova označil tyto skutečnosti za lži a dezinformace, které se pouze snaží podřývat jeho autoritu a narušují chod v zemi. Podle Kadyrova gayové v zemi totiž vůbec neexistují, z toho vyplývá, že ani represe proti nim nemohou existovat, a tedy ani neexistují. Dochází tak k tomu, že prezident Čečenska celou situaci zřejmě bagatelizuje s tím, že gayové v jeho zemi vůbec neexistují, a ani k represím tedy nedochází a docházet nemůže. Mluvčí lidsko-právních organizací s pobočkou v Rusku jsou toho názoru, že Moskva s těmito ohavnými praktikami tiše souhlasí a dává od nich záměrně ruce pryč. 5. května 2017 sice Vladimír Putin řekl médiím, že podobné zprávy zaregistroval a hodlá se jimi zabývat, přesto nedošlo k žádné ani sebemenší úpravě situace, která se pravděpodobně ještě zhoršila.¹⁵⁹

S mizením lidí se v Čečensku je možné se setkat zejména ve spojitosti s dvěma krvavými válečnými konflikty, kterými si tato země v uplynulých letech prošla. Je velmi těžké odhadnout počet lidí zmizelých beze stopy, odhaduje se však, že je jich na tisíce.

¹⁵⁷ Srov. MÁNERT, O. Urážky, vydírání a elektrošoky. Čečensko pořádá hon na homosexuály. *IDnes.cz* [online]. 2017 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/cecensko-pronasledovani-homosexualove.A170414_140402_zahranicni_ert

¹⁵⁸ Články za měsíc January, 1970. *Korán* [online]. ©2021.

¹⁵⁹ Srov. LUXMOORE, M. Reports Of New Antigay Purge In Chechnya Prompt Renewed Calls For Moscow's Accountability. *Radio free Europe* [online]. 2019 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/reports-of-new-antigay-purge-in-chechnya-prompt-renewed-calls-for-moscow-s-accountability/29709139.html>

Na území celé republiky byly nalezeny masové hroby, které byly plně zmrzačených mrtvol Čečenců, a mnoho z nich se již nikdy nepodařilo spolehlivě identifikovat. Na území Čečenska se tak nachází spousta masových hrobů, které se objevují zejména po provedení některých vojenských akcí poblíž vesnic a měst. Alexandr Čerkasov například uvádí, že počet zmizelých Čečenců předčil počet lidí, kteří zmizeli za Stalinovy éry. Situace v horských oblastech je zřejmě ještě katastrofálnější, než je tomu v městských částech, neboť zde nemají přístup vládní ani lidsko-právní organizace.

Pro některé Čečence je navíc typické, že zmizení svých blízkých ani neohlásí, neboť se obávají represí ze strany čečenských státních organizací a úřadů. Většinou se tento problém snaží řešit samostatně a bez pomoci úřadů, což ovšem znamená, že shánějí peníze na výkupné, které je nezřídka ve velkém finančním obnosu. Pokud všechny dostupné možnosti selžou, tak až jako poslední možnost zvolí to, že se obracejí o pomoc na lidsko-právní organizace, což je pravděpodobně důvodem, proč je počet zmizelých pravděpodobně mnohem vyšší, než jaký udávají státní orgány i lidsko-právní organizace.¹⁶⁰

Amnesty International uvádí také případy lidí, kteří zmizeli beze stopy. V posledních letech uvádí údaje mezi třemi až pěti tisíci lidmi. Organizace již dlouhá léta vyzývá úřady i tamní vládu, aby začala situaci řešit, a aby se tyto případy zmizelých osob vyjasnily. Podle údajů organizace byl ovšem za podobné případy únosu a zmizení odsouzen pouze jediný člověk. Organizace vyšetřuje nejen případy zmizelých lidí, ale také případy bezpráví, kterých se dopouštěly ruské federální síly a válečné zločiny proti lidskosti. Lidé, kteří neuspěli se svými stížnostmi v Rusku, se s nadějí obracejí k Evropskému soudu pro lidská práva. Co se týče čečenského konfliktu, soud dodnes vydal na stovku rozsudků týkajících se porušování lidských práva, a ve většině případů uznal Rusko vinným za zmizení či vraždy Čečenců.¹⁶¹

Režim v Čečensku zjevně odporuje mezinárodnímu právu. To dokládají řady případů nejen z poslední doby. V zemi probíhají zřejmě nekontrolovatelné razie, které si kladou

¹⁶⁰ Srov. SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 236–238.

¹⁶¹ Srov. Lidé v Čečensku stále čekají na spravedlnost: Situace v Čečensku se nemůže vrátit do „normálního“ stavu, dokud nebudou řádně prošetřeny případy porušování lidských práv, ke kterým v zemi v průběhu dvou válek v posledních patnácti letech docházelo. V reakci na prohlášení ruských úřadů, že ukončují svou „protiteroristickou operaci“ v zemi, na to upozornila Amnesty International (AI). *Amnesty International* [online]. 2009 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/885/lide-v-cecensku-stale-cekaji-na-spravedlnost>

za cíl zadržet nepohodlné osoby a převést je do tajných věznic, o čemž informoval ruský portál Novaya Gazeta.

Čečenské úřady ale nadále odmítají zprávy o těchto činech a tvrdí, že tito občané uprchli do Sýrie. Příbuzní těchto obětí čelí pravděpodobnému vyhrožování, a to jak ze strany úřadů, tak policie.¹⁶² Podle oficiálního stanoviska ruských úřadů je veškeré protiprávní jednání, které se v zemi objevuje zpravidla způsobeno separatistickými oddíly a jejich příslušníky či činy způsobené organizovanými skupinami banditů či teroristů.¹⁶³

Výše uvedené násilnosti by se pravděpodobně nestaly, pokud by v Čečensku existoval právní systém, který by umožňoval efektivně trestat viníky těchto hrozných činů. V roce 1998 byl přijat zákon, který nese název „O osvobození od zodpovědnosti za způsobené škody“, který je víceméně kontroverzní a do dnešních dnů budí rozpaky. Pro příbuzné unesených je takřka nemožné zjistit, kde se jejich rodinní příslušníci nacházejí, tedy pokud nejsou kontaktováni s požadavkem na výkupné. Unesení se málokdy najdou, protože rodina a příbuzní obětí nejsou schopni identifikovat pachatele těchto činů. Většina případů zmizení obyvatelstva na území Čečenska byla podle organizace Human Rights Watch buď odložena, nebo řízení neprobíhalo v souladu se zákonem. Navíc Rusko podalo výboru OSN nepřesvědčivou zprávu o počtu zmizelých a vyšetřovaných případů, kdy z několika tisíc případů informovala o pouze asi čtyři sta z nich. Z těchto čtyři sta ohlášených případů došlo pouze ve dvou případech k obvinění osob zodpovědných za únosy či vydírání. Z těchto dvou případů se jedná o plukovníka Jurije Budanova a majora Lapina. Případ prvně uvedeného vyšel ve známost, neboť plukovník Budanov byl souzen, a nakonec i odsouzen za vraždu a znásilnění čečenské dívky Elzy Kungajevové, a to s velkým mediálním ohlasem. Plukovník Budanov byl ale po odpykání svého trestu zastřelen na ulicích v centru Moskvy. Jednalo se patrně o krevní mstu.¹⁶⁴

5.1 Porušování lidských práv v důsledku války

¹⁶² Srov. Bezpráví v Čečensku? Tajné věznice, popravy bez soudů. A Moskva mlčí, píše deník. *Globe24.cz* [online]. 2017 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://globe24.cz/svet/36985-bezpravi-v-cecensku-tajne-veznice-popravy-bez-soudu-a-moskva-mlci-pise-denik>

¹⁶³ Srov. SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 242–244.

¹⁶⁴ Srov. SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 239–241.

S porušováním lidských práv ve velkém měřítku se v Čečensku existuje samozřejmě také v důsledku válečných konfliktů, a to v průběhu obou válečných konfliktů během dvou čečenských válek s Ruskem. V důsledku především druhého válečného konfliktu bylo na území Čečenska zničeno mnoho vesnic, které byly v některých případech doslova srovnány se zemí. Takzvané začistky se staly nedílnou součástí praktik ruských vojenských jednotek, a to od konce roku 1999 a týkají se prakticky všech čečenských obcí a vesniček. Pojem začistky znamená, že se jedná o ty aktivity a akce, které mají napomoci k vypátrání čečenských ozbrojenců, popřípadě teroristů v jednotlivých obcích. Tyto akce jsou tedy namířeny proti čečenským teroristům, k jejich úspěšnému plnění ze strany ruských vojáků však dochází sporadicky, neboť je zde mnoho překážek, a to především to, že ruská strana nemá dostatek profesionálních jednotek, a také to, že jí často chybějí důvěryhodné zpravodajské informace. K neúspěšnosti těchto akcí také přispívá fakt, že vojáci jsou často frustrováni tím, že se nacházejí na cizím území s etnicky odlišným obyvatelstvem a naprosto odlišnou kulturou, včetně používaného jazyka. Tohle všechno způsobuje tu skutečnost, že federální vojáci spatřují v tuzemcích svého jediného nepřítele, kterému ale prakticky nerozumí a ani rozumět nemohou. To všechno vede k tomu, že takzvané začistky se proměňují často v násilný akt zaměřený proti civilnímu obyvatelstvu, akt, který je plný násilí a zvěle.

V průběhu těchto akcí tak docházelo k mnohdy zbytečnému terorizování čečenského obyvatelstva, které v průběhu těchto akcí došlo k názoru, že se jedná spíše než o vypátrání teroristů a ozbrojenců o osobní obohacování ruských vojáků. V průběhu vojenských operací docházelo nejen k těmto akcím, ale existuje zde ve zvýšené míře také týrání, znásilňování a mučení běžného civilního obyvatelstva, a to zejména u osob, které jsou zadrženy na neoficiálních místech, jako jsou jámy a sklepy. Lidsko-právní organizace pečlivě zmapovaly danou situaci a došly k závěru, že v průběhu obou konfliktů docházelo ze strany ruských vojáků na území Čečenska k systematickému porušování lidských práv.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Srov. SOULEIMANOV, E. *Konflikt v Čečensku: minulost, současnost, perspektivy*, s. 227–235

5.2 Problematika homosexuality a práv menšin pohledem antiopresivní teorie

Dle slovníku cizích slov je možné slovo oprese vyložit jako utlačování, potlačení nebo použít jako pocit utlačování.¹⁶⁶ Samotnou opresi je možné definovat jako stav, kdy jsou určité skupiny obyvatelstva utlačovány většinovou společností, a to na základě upírání práv, které jsou však této většinové společnosti běžně dostupná. „*Antiopresivní přístupy usilují o omezení, podkopání nebo odstranění diskriminace a útlu na základě sexismu, rasismu, heterosexismu, ageismu apod., se kterými se lidé dostávají do každodenního kontaktu jak ve společnosti obecně, tak v sociální práci.*“¹⁶⁷ Cílem těchto teorií je tedy odstranění či omezení těch důvodů (etnicita, rasový původ, sexuální orientace atp.), které mají způsobovat opresi. Původ tzv. antiopresivních přístupů pochází již v šedesátých letech dvacátého století, kdy se sociální práce začala soustřeďovat a upozorňovat na narůstající problematiku rasismu, a to v celé tehdejší společnosti. Antiopresivní přístupy dále vycházejí také z díla pedagoga Paula Freireho a Agusta Boala, kteří začali ve čtyřicátých letech dvacátého století upozorňovat na útlak chudého obyvatelstva, které dle jeho mínění vedou ke ztrátě svobody, a následně tak nevedou k plnohodnotnému životu. Tito lidé, kterých byla ve společnosti většina, tak nemohli svobodně projevit svůj názor a svobodně se vyjadřovat. V reakci na tuto situaci vytvořil Freire takzvanou pedagogiku utlačovaných.

Předpokladem antiopresivních přístupů v sociální práci je „*pochopení mechanismů, které lidem odepírají přístup ke zdrojům společnosti, a proto se cítí bezmocní.*“¹⁶⁸ Neil Thompson rozlišuje a uplatňuje tři imperativy: spravedlnost, aby každému jedinci nebyly odírány jeho zákonná práva, rovnost, aby s každým bylo zacházeno tak, jaké má svoje specifické potřeby a spoluúčast, která vede k větší samostatnosti klienta. Při uplatňování antiopresivní teorie by sociální pracovník měl být stran předsudků, které ho mohou ovlivňovat při práci s klientem. Při práci s klientem je také důležité zkoumat celou osobní historii klienta, což napomáhá takzvanému odnálepkování. Existují i různé klamy, které

¹⁶⁶ Srov. Slovník cizích slov. [online]. 2017 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <http://www.slovník-cizich-slov.cz/oprese.html>

¹⁶⁷ Srov. Kritická sociální práce. [online]. 2017 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: https://www.uhk.cz/file/edee/filozoficka-fakulta/studium/janebova_-_kriticka_socialni_prace.pdf

¹⁶⁸ Srov. Tamtéž

nás vedou v našem etickém usuzování. Existuje například klam odvolávání se na autoritu, která ale pro každého může být jiná, například náboženská.

Antiopresivní teorie řeší problematiku moci k sociální práci na základě k tomu, že zohledňují realitu, ve které se klient nachází.¹⁶⁹

5.3 Problematika práv žen pohledem teorie etiky účasti

Feministická hnutí přinesly novou vlnu v oblasti sociální práce. Příslušníci feministického hnutí přinesli kritické hlasy hlásající kritiku státních institucí za to, že diskriminují ženy z hlediska jejich genderové role. Ačkoliv se sociální práci věnují převážně ženy, jsou na jejich místa často dosazováni právě muži. Dochází tak k sexismu a utlačování žen z hlediska jejich práv. „*Sociální pracovník by měl klientovi pomoci, aby si uvědomil, jak ho různé formy útlaku ovlivňují, a měl by podpořit klientovu snahu o znovunabytí kontroly nad vlastním životem.*“¹⁷⁰

Jedním ze zdrojů, ze kterých tato teorie vychází, je dílo Carol Gilliganové, která odlišila etiku spravedlnosti a etiku účasti v polemice s Lawrence Kolhbergem. Oba autoři při tvorbě své teorie spoléhali na výzkum, který se zabýval morálními dilematy. Kolhberg nazval jednotlivá stádia předkonvenční, konvenční a postkonvenční. Do konvenčního stádia zařadil orientaci na odměnu a trest a orientaci na účelové myšlení, do konvenčního shodu s ostatními spolu s orientací na společnost, a do postkonvenčního orientaci na sociální úmluvu, individuální práva a orientaci na etické principy. Kolhbergová konstatovala, že z výzkumu je patrné, že muži dosahují nejvyššího stádia morálního vývoje. Gilliganová posléze vyhotovila vlastní výzkum zabývající se vývojem vlastního ženského morálního myšlení, přičemž vyšla z předpokladu, že jsou obě morálky rovnocenné. V předkonvenčním stádiu vymezila dvě fáze. Jádrem etiky účasti je poznání, že já a druhý jsme vzájemně propojeni. Dochází tak k zjištění, že péče pozvedá nejen nás, ale i druhé.

Gilliganová označila Kolhbergovu etiku jako mužskou etiku spravedlnosti, kdy se člověk orientuje podle abstraktních práv a povinností, oproti tomu ženská etika péče je

¹⁶⁹ Srov. Tamtéž.

¹⁷⁰ Srov. Tamtéž.

etikou, kdy se člověk orientuje podle struktury vzájemných vztahů a dává se často do kontextu s etikou ctnosti.¹⁷¹

Z výše uvedeného vyplývá, že problematika práv žen pohledem etiky péče je brána jako ta, která nám říká, že morálka žen je odlišná od morálního cítění mužů.

5.4 Problematika vražd ze cti pohledem teorie utilitarismu

Utilitarismus je tím typem etiky, který vznikl v důsledku tzv. teorie přirozených práv. Jako takový stojí na předpokladu, že žádné lidské jednání a chování není striktně dobré či striktně špatné, ale způsob mravního hodnocení se děje na základě následků, které lze od takového jednání očekávat. Dle klasické teorie utilitarismu by každý člověk měl jednat tak, aby svým jednáním přispíval k co největšímu množství dobra spíše než zla, které svým jednáním vytváří. Sociální pracovník by dle této teorie měl zvažovat následky jednání a měl by v něm brát v potaz jak pozitiva, tak i negativa, které z dané situace vyloučí.¹⁷²

Z utilitarismu dále vyplývá, že jediná hodnota našeho života stojí na pojmu štěstí. Proto také platí, že vše, co je dobré je dobré pouze proto, aby přineslo štěstí. Existuje více druhů a typů utilitarismu, například utilitarismus činu, utilitarismus jednání a utilitarismus pravidla. Samotný utilitarismus má také své rozpory. Samozřejmě, že se zde setkáváme i s kritikou utilitarismu jako celku, například v kritice Jana Pavla II. v encyklice *Veritatis splendor*. V kritice utilitarismu se například setkáváme s názorem, že samotné štěstí je relativní. Co je zdrojem štěstí pro jednoho, nemusí být zdrojem štěstí pro druhého. Také je jasné to, že nikdy není dopředu jasné, jaké následky bude mít naše jednání, a v neposlední řadě se můžeme setkat i s tím, že naše jednání, které přináší štěstí v krátkém časovém úseku, se může z dlouhodobého hlediska jevit jako nevhodné pro to, abychom maximalizovali celkovou sumu štěstí.¹⁷³

Utilitarismus říká, „*že štěstí je žádoucí, a že je to jediná věc žádoucí jako cíl, zatímco všechny ostatní věci jsou žádoucí pouze jako prostředek k tomuto cíli.*“¹⁷⁴

Z výše uvedeného vyplývá, že problematika vražd ze cti může být pohledem utilitarismu brána jako ta problematika, která přinese štěstí rodině pozůstalých, protože

¹⁷¹ Srov. Tamtéž.

¹⁷² Srov. Úvod do filozofie a etiky v sociální práci. [online]. 2017 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2009/SPP807/um/Necasova_-_skripta.pdf

¹⁷³ Srov. Tamtéž.

¹⁷⁴ Srov. MILL, J. Utilitarismus, s. 98.

jim učiněno zadostiučinění, rovněž celé komunitě, popřípadě tejpu, který získá zpátky svoji ztracenou čest.

5.4.1 Kritika utilitarismu

Kritika utilitarismu je patrná už od doby, co tato etická teorie spatřila světlo světa, neboť se vyrojily četné námitky a kontroverze, které s sebou tato teorie přinesla, a které s sebou přináší i do dnešních dnů. Jednou z otázek, které podléhají kritickému zkoumání, můžeme najít i u Milla v jeho díle *Utilitarismus*, konkrétně v pasáži týkající se zlepšování společenských zřízení. Není totiž zcela jasné, zda se jedná o nějakou koordinovanou činnost či spíše o soukromou aktivitu občanů. Není ani zcela jasné to, kdy je dosaženo takového stavu, který by byl uspokojující. Podle této kritiky nemá mít společnost cíle, ale pouze prostředky. Formulace těchto cílů je pouze v rukou jednotlivců, nikoliv společnosti. To nás staví před Millovo dilema, kdy se snaží prosazovat přirozené zákony společnosti na straně jedné, a zároveň se chtěl starat o její blaho, a zároveň reformaci na straně druhé.¹⁷⁵

Další kritika utilitarismu vychází z předporozumění, kdy našemu předporozumění diametrálně odporuje: „*když se mravní hodnocení jednání (jako je např. vražda, znásilnění, krádež, lež...) činí v každém případě závislým na utilitaristickém kalkulu konsekvencí.*“¹⁷⁶ Nastane tak situace, kdy se nám určitý druh jednání zdá na jedné straně nemorální, a na straně druhé má pro obecný užitek velký význam, když se určitá pravidla činí nárok na platnost. Z toho ovšem můžeme konstatovat, že pokud bychom byli v utilitarismu opravdu důslední, měli bychom tendenci tato pravidla destabilizovat. Proto mnozí utilitaristé odmítají utilitarismus jednání a zastávají utilitarismus pravidel. Kritika samotného utilitarismu tak vyvolává řadu otázek, například otázky týkající se slasti. „*Jak se mají kvantifikovat kvalitativně zcela heterogenní druhy slastí a učinit souměřitelnými pro utilitaristický kalkul?*“¹⁷⁷ Dále se můžeme zaměřit na otázku štěstí. „*Usilujeme ve zdařilém životě vůbec o hédonisticky chápané štěstí? Nevyplývá integrita zdařilého lidského bytí spíše z toho, že uskutečňujeme životní plány, sledujeme smysluplné cíle, vstupujeme do vazeb a rozvíjíme je?*“¹⁷⁸ Dále můžeme s utilitarismem polemizovat

¹⁷⁵Srov. *Utilitarismus* v podání Johna Stuarta Milla. [online]. 2017 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/294279953_Utilitarismus_v_podani_Johna_Stuarta_Milla

¹⁷⁶ Srov. AZENBACHER, A. Úvod do etiky, s 35.

¹⁷⁷ Srov. Tamtéž s. 36

¹⁷⁸ Srov. Tamtéž s. 36

ohledně otázky teleologické prognózy. Z utilitarismu vyplývá, že bychom měli při posuzování alternativních pravidel nacházet společného jmenovatele kalkulu. Měli bychom tedy „srovnávat prognostikované alternativní stavy světa.“¹⁷⁹ Jak je ale možné prognostikovat jednání druhých lidí?¹⁸⁰

5.5 Problematika vražd ze cti pohledem svědomí

V kontextu Kantovy etiky se svědomí chápe jako „každému vlastní praktický rozum v kategorickém nároku mravního zákona.“¹⁸¹ Tomáš Akvinský zkoumá proces tvorby svědomí ve dvou souvislostech popsanych jako tzv. conscientia a synderesis, a za druhé jako lex naturalis. Akvinský sám říká, že svědomí je „*applicatio scientiae ad aliquem actum particularem*.“¹⁸² Existují dvě možnosti, kterými můžeme tento pojem vykládat. Za prvé můžeme konstatovat, že jde o úkon, při kterém si uvědomujeme, že něco konáme, nebo už jsme vykonali. Za druhé můžeme konstatovat, že jde o úkon, při kterém je daný úkon morálně dobrý či ne, což můžeme považovat za úkon tzv. svědomí. Předchozím svědomím rozumíme tu situaci, kdy pouze teoreticky plánujeme určitý úkon, ale ještě jsme ho prakticky nevykonali. Svědomím následně pak přisuzujeme to, že už jsme konkrétní úkon vykonali.

Výše jsem nastínila jednání, které předchází činu, a které po něm následuje. Ptáme se tedy: „*Které svědomí je rozhodující pro mravní hodnotu jednání?*“¹⁸³ Mravní jednání závisí na vnitřním úkonu, který určuje jednání a jehož mravní kvalita závisí na objektu a ta se pak určuje ve svědomí. Z toho můžeme usuzovat, že mravní kvalita objektu, ke kterému naše jednání směřuje, je určena již před naším rozhodnutím. Pro tuto mravní kvalitu je rozhodující právě svědomí. Svědomím před činem tak rozumíme, pokud naše mravní jednání došlo shody se svědomím, a v případě dobrého jednání jednajícího buď chrání, nebo omlouvá, a v případě špatného jednání jednajícího ho buď obviňuje, nebo trápí výčitkami.

Už od starověkých dob se ptáme na to, zda se svědomí může mýlit. Můžeme konstatovat, že z morálního hlediska se svědomí nikdy mýlit nemůže, neboť existuje shoda vůle se svědomím. Můžeme ale teoreticky uvažovat i o tzv. bludném svědomí, které

¹⁷⁹ Srov. Tamtéž s. 36

¹⁸⁰ Srov. Tamtéž s. 37

¹⁸¹ Srov. Tamtéž s. 78

¹⁸² Srov. Tamtéž s. 79

¹⁸³ Srov. Tamtéž s. 82

předpokládá určité standardy toho, co je správné. Mohou také mezi lidmi existovat určité světonázorové standardy toho, co je správné, které se však jednotlivými osobami mohou názorově odchylovat, a proto jsou označovány jako omyly.¹⁸⁴ Můžeme také říct, že „*mylný soud svědomí je takový výrok, který je v rozporu s objektivní mravní normou.*“¹⁸⁵

O svědomí můžeme uvažovat také v kontextu svobody, kdy vezmeme v úvahu dvojí určení člověka, které rozvíjí jeho osobnost jako společenský celek, ke kterému patří, a zároveň tak přináší úvahu o svobodě svědomí. Ve velkém množství případů řídí svědomí náš mravní život. Běžným jevem je, že se spoléháme na naše mravní cítění, které nás tak vede k určitému typu jednání. Někdy ovšem stojíme před situací zcela novou, která nás vede k novému posouzení našeho jednání.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Srov. Tamtéž s. 96–98

¹⁸⁵ Srov. Teologické texty. [online]. 2017 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2014-3/Svedomi-2.html>

¹⁸⁶ Srov. Tamtéž

6 Závěr

Cílem mé práce bylo charakterizovat lidská práva, definovat náboženské a právní záležitosti týkající se islámského náboženství a posoudit problematiku z etického hlediska. Ve své práci jsem se zabývala lidskými právy v Čechenské republice zejména z etického hlediska. Práce měla převážně teoretický charakter. Nejdříve jsem se ve své práci věnovala lidským právům, jejich definování a vymezení základních dokumentů k lidským právům. Následně jsem se soustředila na lidská práva a jejich pojetí v islámu, islámskou a káhírskou deklarací lidských práv včetně právními prameny islámského náboženství. Poté jsem pokračovala i sociální prací v kontextu muslimských zákonů. Zde jsem se zabývala například charitou v islámském náboženství, jejím pojetím v dějinách. Dále jsem vysvětlila pojem zakát a ukončila ji pojetím charity ve smyslu džihádu a dža'wy. V kapitole nazvané „Dopad sociální práce na uplatnění sociálních práv v Čechenské republice“ jsem vysvětlila některé pojmy, jako je například krevní msta, kde jsem blíže řešila otázky zabývající se některými etickými dilematy a otázkou etiky obecně. Rovněž jsem rozpracovala nejčastější porušování lidských práv z hlediska sociální problematiky.

V kapitole nazvané problematika vražd ze cti pohledem utilitarismu jsem nastínila tuto teorii utilitarismu jako jednu ze základních etických teorií. Vystala zde řada otázek, které určitě stojí za zamyšlení. Zejména se jedná o otázku, zda je opravdu krevní msta naplněním štěstí, a to zejména pro oběti tzv. krevní msty.

V práci jsem rovněž uvedla náměty, které naznačují možnosti rozvoje práce v Čechenské republice. Zejména se jedná o zakládání a provoz neziskových organizací, které by mohly lépe přispět všem potřebným sociálním skupinám, a to zejména pomocí sociálních zákonů a pomocí práce sociálních pracovníků s ohroženými skupinami obyvatel, které jsem ve své práci uvedla. Zakládání nových neziskových organizací spolu s podílem sociálních pracovníků na tvorbě nových sociálních zákonů by mohlo přispět k rozvoji Čechenska, kde jsou v současné době neziskové organizace vedeny pod přímou kontrolou státní moci a zároveň tak dochází k tomu, že je těmto organizacím výrazně ztěžováno jejich fungování. Nové sociální zákony na pomoc utlačovaným a nová tvorba sociálních zákonů na podporu a rozvoj lidských práv utlačovaných by mohly výrazně přispět k obnově celé země, jakou Čechenská republika jistě je. Země, kde jsou dlouhá léta vlivem státní moci potlačovány nejen lidská práva, ale i práva obyčejného člověka a

občana, země, která pod vlivem dvou krvavých válek pomalu a nejistě doslova vstává z popela. Rovněž práce nabízí nový náhled na situaci v zemi s uvědoměním si, že tato práva jsou potlačována a jsou potlačována záměrně, a to nejen státní mocí, ale i vlivem státní propagandy a propagandistického smýšlení a konání. Lidé v zemi, která je převážně muslimská a kterou ovlivňují zejména náboženské otázky, jako je například povinné nošení hidžábu ve státních institucích by jistě uvítal i ty zákony, které se zabývají sociální problematikou a problematikou lidských práv, tak, aby svoboda a lidská práva byly zajištěny, a to pro všechny bez rozdílu například náboženského vyznání či s přihlédnutím k jeho sexuální orientaci. s

Práce také přibližuje situaci v Čečenské republice a to, že jsou zde lidská práva nezdědka porušována nebo nenaplňována z hlediska platné legislativy. K poznání situace by mohla přispět i kapitola zabývající se charakteristikou čečenské společnosti, ve které vysvětlují specifika nejen Čečenců, ale také jejich kultury a kulturně-historického prostředí, ve kterém se pohybují a ve kterém vyrůstali a žijí. Je zřejmé, že problematika lidských práv v Čečenské republice a jejich možné porušování je zejména v poslední době čím dál tím častější a diskutovanější, ať už se to týká sankcí, které Spojené státy americké uvalily například na prezidenta republiky Ramzana Kadyrova, tak na další vrcholné představitele jejich vlády. V neposlední řadě k poznatkům o vztahu k lidským právům v zemi přispívají i mediálně známé kauzy poslední doby, ať už je to svatba Nazhuda Gutchigova s nezletilou dívkou, která navíc byla už jeho druhou ženou, což odporuje zákonům ruské federace, tak například vražda novinářky Natalije Estěmirové, útoky na neziskové organizace v zemi a jejich ničení či mizení nepohodlných lidí, kteří se zpronevěřili oficiálnímu diktátu režimu v zemi.

Knižní publikace

- BERÁNEK, O.; ŤUPEK, P. *Dvojitá tvář islámské charity*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008. Quaestiones quodlibetales. ISBN 978-80-7325-163-5.
- EXNEROVÁ, V. *Islám ve Střední Asii za carské a sovětské vlády: - na příkladu jednoho z center oblasti, Ferganské doliny*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1504-2.
- KOMÁRKOVÁ, B.; ŠIMSOVÁ, M.; ŠIMSA, J. *Lidská práva*. Heršpice: EMAN, 1997. ISBN 80-901854-5-2.
- KOMÁRKOVÁ, B. *Původ a význam lidských práv*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. ISBN 80-04-25384-9.
- KREJČÍ, O. *Lidská práva*. Praha: Professional Publishing, 2011. ISBN 978-80-7431-056-0. KROPÁČEK, L. *Duchovní cesty islámu*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978-80-7021-925-6.
- MUSIL, A.; ŽDÁRSKÝ, P. ed. *Ze světa islámu*. Praha: Akropolis, 2014. ISBN 978-80-7470-062-0.
- NIETZSCHE, F. *Mimo dobro a zlo: předehra k filosofii budoucnosti*. Praha: Aurora, 1996. ISBN 80-85974-12-6.
- OSINA, P. *Základy islámského práva*. Praha: Leges, 2012. Student (Leges). ISBN 978-80-87576-13-7.
- PAVLÍČEK, V.; HOFMANNOVÁ, H. *Občanská a lidská práva v současné době*. Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-51-3.
- POTMĚŠIL, J. *Šarī'a: úvod do islámského práva*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4379-0.
- ŠIŠKOVÁ, N. *Dimenze ochrany lidských práv v EU*. Praha: ASPI, 2003. ISBN 80-86395-52-9

- SOUSEDÍK, S. *Svoboda a lidská práva: jejich přirozenoprávní základ : esej.* Praha: Vyšehrad, 2010. Moderní myšlení. ISBN 978-80-7429-036-7.
- ŠABATOVÁ, A. *Ombudsman a lidská práva.* V Brně: Doplněk, 2008. ISBN 978-80-7239-229-2.
- WOOD, T. *Chechnya: The Case for Independence.* New York: Verso, 2007. ISBN 978-1844671144.

Seznam internetových zdrojů

- AVTORKHANOV, A. et al. *The north caucasus barrier: The Russian Advance towards the muslim world*. New York: St. Martin's press, 1992. ISBN 0-312-07575-8.
- ALMUŽNA (ZAKÁT). *Islamweb.cz* [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://www.islamweb.cz/elknihovna/zni/almuzny.htm>
- Bezpráví v Čečensku? Tajné věznice, popravky bez soudů. A Moskva mlčí, píše deník. *Globe24.cz* [online]. 2017 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://globe24.cz/svet/36985-bezpravi-v-cecensku-tajne-veznice-popravy-bez-soudu-a-moskva-mlci-pise-denik>
- Články za měsíc January, 1970. *Korán* [online]. ©2021 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.koranoislam.cz/1970/01/page/52/>
- Ramzan Kadyrov: ruský satrapa na Kavkazu, který pokouší Putinovy nervy. *IDnes.cz* [online]. 2015 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/putinovi-muzi-ramzan-kadyrov.A150609_065320_zahranicni_vez
- Russia: Anti-Gay Purge in Chechnya: Victims of Punitive Round-Ups Still in Danger. *Human Rights Watch* [online]. 2017 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2017/05/26/russia-anti-gay-purge-chechnya>
- Russia: New Anti-Gay Crackdown in Chechnya: Police Detain, Torture Men in Grozny. *Human Rights Watch* [online]. 2019 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2019/05/08/russia-new-anti-gay-crackdown-chechnya>
- SOULEIMANOV, E. Situace lidských práv v Čečensku. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. 2005 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2015/11/lidska-prava-v-cecensku.pdf>
- ŠMÍD, T. Saláfismus na severním Kavkaze stále žije. *Natoaktual.cz* [online]. 2008 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: https://www.natoaktual.cz/analyzy-a-komentare/salafismus-na-severnim-kavkaze-stale-zije.A081222_150652_na_analyzy_m02

ŤUPEK, P.; BERÁNEK, O. Aktivita a politický vliv islámských charitativních organizací - zkrácená verze: Vědecký projekt MZV ČR RM 01/02/07. *Mzv.cz* [online]. 2007 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/390654/zkracena_verze_studie.pdf

ÚŘAD VLÁDY ČR. *Lidská práva: Studijní text k přípravě na složení zvláštní části úřednické zkoušky* [online]. Ministerstvo spravedlnosti, 2020, s. 7-8 [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/sluzba/soubor/skripta-23-lidska-prava-20200826-pdf.aspxSrov>.

ZOUBEK, V. *Lidská práva: globalizace - bezpečnost. 2.*, upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 7. ISBN 978-80-7380-103-8.

ŽENSKÁ PRÁVA NA SEVERNÍM KAVKAZE. *Člověk v tísní ČR* [online]. 2016 [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/zenska-prava-na-severnim-kavkaze-2993gp>

Abstrakt

Práce se věnuje dodržování lidských práv v Čečenské republice. Poukazuje na etické a lidsko-právní přístupy ke zvolené tématice. Práce se rovněž zabývá sociální prací v kontextu muslimských zákonů, kde se snaží o propojení sociální práce a muslimských zákonů. Práce rovněž poukazuje na etické vazby a některé etické teorie, které se zabývají například vraždou ze cti a jinými. Zabývá se také náboženskými a politickými tématy, které přispívají k vysvětlení tematiky lidských práv v Čečenské republice. Orientuje se také na vysvětlení základních pojmů v oblasti lidských práv a muslimského náboženství, což pomáhá vysvětlit celou problematiku. V části etického zpracování vysvětluje pomocí některých teorií možné přístupy k výkladu lidských práv jako celku. V závěru své práce nastiňuje a navrhuje vlastní návrhy, které by mohly pomoci zlepšit situaci týkající se sociální práce v Čečensku. Zamýšlím se také nad tím, zda jsem naplnila cíl své práce a jaké nové poznatky práce může přinést, především v oblasti sociální práce.

Klíčová slova

Lidská práva, muslimské náboženství, křesťanství Čečenská republika, čečenská společnost, islám

Abstract

The Thesis is about compliance with human rights in Chechnya. It points out ethical and human rights approaches towards the selected topic. The Thesis also describes social work in the context of Muslim laws, where it's trying to connect social work and Muslim laws. It also points out ethical ties and some ethical theories that deal with, for example, honor killing and others. It also deals with religious and political topics that contribute to the explanation of the human rights concept in Chechnya. It's also focused on the explanation of basic concepts in the field of human rights and muslim religion which helps to explain the whole problematics. In the ethical processing part, it explains potential approaches towards the interpretation of human rights as a whole, using some theories. In conclusion, I outline and suggest my own proposals that could improve the situation related to social work in Chechnya. I also ponder about whether I've fulfilled the objective of the work and what new findings it can bring, especially in the field of social work.

Keywords

Human rights, muslim religion, christianity, Chechnya, Chechen society, Islam

